

Tyyne ja Eero Kalliokosken lasten muistelmia ja tarinoita

Lapsuuden arjen kuva perheen elämästä

(Syyskuu 2023)

Alkupuheeksi

Tehtävänä on kirjata ylös äitini sisarusten historiikkaa, heidän kertomuksistaan. Aulitäti tällaista pyysi, enkä kehdannut kieltäytyä. Haastava urakka, mutta yritän parastani. Olen etsinyt tähän dokumenttiin tietoja mm. sähköposteista.

Vietin lapsena kesää mummoni Tyynen luona Ilmajoen Koskenkorvalla 1960-luvulla, jolloin sisarukset olivat jo lähtenyt maailmalle. Äitini Armi kertoi muistoja meille lapsille, mutta tietoni Tyynen ja Eeron perheen elämästä ovat puutteellisia.

Puolet sisaruksista on elossa. Kymmenpäinen sisarusparvi syntyi vuosina 1928 ... 1945, eli ääripäitten välillä on lähes 18 vuoden ikäero. Vanhimmat sisaruksista olivat jo aikuisia kun nuorimmat vielä elivät lapsuuttaan. Niinpä sisarusten lapsuusmuistot ovat peräisin eri ajoilta.

Paljolti tukeudun vanhimman, eli Matti Kalliokosken näkemyksiin ja muistikuviin. Matti syntyi 1934, joten hänellä on parhaat edellytykset muistaa perheen alkuaikojen olosuhteita ja tapahtumia. Ilman aktiivista Mattia tämä projekti olisi ollut kovin vaikeaa.

Omaksun kertojan roolin ja siteeraan sisarusten tarinoita. Tulos on hybridi jossa kertojan rooli jää vähäiseksi. Tämä on minulle ainoa mahdollinen työskentelytapa.

Muokkaan siteerattua tekstiä vain vähän. En yritä korjata murteellisia ilmauksia ja arkipäivän kieltä. Ryhmittelen ja selkeytän tekstejä, sekä karsin rönsyjä. Erotan kerrontani ja sitaattit sijoittamalla lainatun tekstin kehyksien sisään.

Sitaateissa nimellä **Kalliokoski** joskus tarkoitetaan Eeron isän Antin (sisarusten isoisa) vanhempaa taloa, vaikka onhan Tyynellä ja Eerolla se sama sukunimi.

Etusivulle kuvatun taulun teki Aarno Kalliokoski Ilmajoen Koskenkorvan Karjalan kylän kotitalostaan lukion 7:nnellä luokalla. Värit kuvassa tosin ovat liian kirkkaat alkuperäiseen verrattuna.

On suunniteltu digipainoa ja kuvaliitettä, joka esittää Aulin tekemää sukupuuta, mutta en tiedä mikä niiden kohtalo on. Minä niitä en kuitenkaan tilaa, maksa tai myy. Tässä on vain vähäisiä muutoksia elokuun versioon nähden.

Porin Pormestarinluodossa Vesan nimipäivänä 27.09.2023
Vesa Petäys

Tyynten ja Eeron perheen taustaa

Tahdon esittää jotakin perheen vanhempien ja heidän sukujensa tiedoista. Matti-enon tekstit ovat tässä toimineet tärkeänä lähteenä ja ehkä myös Auli.

Kuvassa on nuori aviopari Tyyne os. Kullas ja Eero Kalliokoski, 1920-luvulta. Kumpikin syntyi vuonna 1905.

Jaakko **Eero** Kalliokosken isä **Antti Jaakonpoika** syntyi 1873 Ylistarossa. Antin isän, Jaakon (2.9.1845 ... 30.3.1922) sukunimi oli ensin Saari, mutta hän otti äitinsä sukunimen Kalliokoski. Eeron äiti oli **Heta Sofia Juhontytär**, omaa sukua Lipasti, syntynyt 1879 Kurikassa. Heta oli Antin toinen vaimo. Vanhin poika Eero syntyi Ilmajoella.

Tyyne Sofia Kalliokosken, os. Kullas, isä oli **Mikko Jaakonpoika** Kullas, syntynyt 1875. Tyynten äiti oli **Amanda Elisabet** os. Ala-Raskula (tai Hyyppä?), syntynyt 1874. Tyynten molemmat vanhemmat syntyivät Ilmajoella.

Tyyne ja Eero Kalliokosken lasten muistelmia ja tarinoita

Kertojalle oli yllätys, että Tyyne ei syntynyt Ilmajoella, kuten vanhempansa, vaan Seinäjoella. Hänen vanhempansa Mikko ja Amanda asuivat Tyynen syntymän aikaan Seinäjoen Itikanmäellä pienessä talossa. Mikolla oli kaksi hevosta, joilla hän ajoi puutavaraa sahalta Vaasan satamaan.

Tyynen vanhempien alkuperä oli kuitenkin vankasti Ilmajoen mullassa ja sinne he palasivat. He ostivat Raskulan talon ja muuttivat sinne. Tyynen vanhempien muuttoon Raskulaan liittyy dramatiikkaa. Yli- ja Latva-Raskun miehet eivät tykänneet siitä, että ”suvun ulkopuolinen” tunkee isännäksi ”heidän sukunsa” taloon, vaikka olihan Mikon vaimo Ala-Raskulasta peräisin.

Mikolle esitettiin tappouhkaus ja hänen päälleen käytiin hämärissä hautausmaan lähellä. Hyökkäys ei johtanut tulokseen. Toisen hyökkääjän käsi vahingoittui heidän käytyään Mikon kimppuun ja käräjiäkin asiasta käytiin. Mikkoa ei kuitenkaan tuomittu, koska tapaus vaikutti jopa murhayritykseltä ja Mikko oli sentään hyökkäyksen uhri.

Raskulan talolla oli 1600- ja 1700- luvulla virallisesti pappila, jossa papit eivät kuitenkaan käytännössä asuneet, ehkä liian heikkojen olojen vuoksi. Papit sentään olivat sosiaalisella arvoasteikolla melko korkealla. Pappilan rakennus lie purettu 1870-luvulla. Raskulan päärakennus on vuodelta 1875 ja se on historiallisesti arvokas. Ala-Raskula erotettiin päätalosta vuonna 1804.

Mieleeni on lapsuudesta jäänyt, että mummani Tyyne (kuva 1940- ja 1950-lukujen taitteesta) oli ylpeä omasta sukunimestään **Kullas**. Näin hänen kototalonsa Esteri-tädin (Tyynen nuorempi sisar) seinällä roikkuvassa taulussa. Kyseessä oli melko merkittävä maatila, koska siellä oli niihin aikoihin navetassa mm. paikat kahdelletoista hevoselle!

Perheen kymmenen lasta

On tunnettava Eero ja Tyyne Kalliokosken kymmenen lasta ja heidän syntymävuosiensa laaja kirjo, voidaksemme ymmärtää sisarusten kertomuksia. Tässä luettelen sisarukset vanhimmasta nuorimpaan syntymävuosiensa mukaan:

- **1928** (... 2002) Reino Ilmari, myös ”Reiska”
- **1929** (... 2014) Erkki Olavi, Leenan kertoman mukaan ”Eeru”
- **1930** (... 2007) Armi Sofia
- **1932** (... 2021) Juho Antti, monesti kutsuttiin nimellä ”Jussi”, ”Juha”
- **1934** Matti Mikko, äitini Armin mielestä ”Masa”
- **1935** (... 2018) Jaakko **Markus**, yleensä ”Markus”, ”Markkee”, ”Markku”
- **1938** Aarno Iisakki, ”Aannu”
- **1940** Auli Eliisabet, lasten kielellä joskus ”Ailu”
- **1943** Helmi Margareeta, myös ”Hemmi” ja ainakin Armin perheen lapsille ”Hemma” tai jopa ”Hemma Lammala” (koska asui Vammalassa). Viime aikoina hän on käyttänyt itsestään nimeä ”Hemmi Hemuli”.
- **1945** Leena Inkeri, ”Leppu”, ”Lessu”

Voi kai sanoa että Markus ja Aarno olivat eräänlainen pari lapsina. Toinen vastaava pari olivat Matti ja Juho. Reino ja Erkki olivat perheen vanhimpia poikia, joista ei kuitenkaan kummastakaan tullut isäntää kototaloon.

Tyttäristä mielestäni Armi ja Auli olivat suhteellisen lähellä toisiaan, vaikkakin ikäero heidän välillään oli 10 vuotta. Myös nuorimmat tyttäret Helmi ja Leena olivat lapsina jonkinlainen parivaljakko.

Sotavuodet epäilemättä olivat perheelle raskaita. 1940- ja 1950-lukujen vaihteessa sisarusten elämässä tapahtui suuria muutoksia. Kaikki kymmenen eivät tietenkään voineet jatkaa elämää kototalossaan. Oli löydettävä uusia elämän eväitä.

Äitini Armi - tyttäristä selvästi vanhimpana - varmaankin usein hoiti nuorempia sisaruksiaan. Tyynellä oli taloudessa ja navetassa paljon muutakin tekemistä, varsinkin sodan aikana ja sen jälkeenkin. Olihan Armin ikäero muihin perheen tyttöihin 10 vuotta tai enemmänkin, joten nuorimmaisille hän saattoi olla jopa eräänlainen varaäiti?

Tyyne ja Eero Kalliokosken lasten muistelmia ja tarinoita

Perheen vanhin poika Reino perusti oman perheen jo varhain. Epäonneakin hänen perheellään oli. Raimo, toinen kaksospojista, hukkui leikin yhteydessä 8 -vuotiaana, paikallisessa joessa, Kyrönjoessa.

Mukavia muistoja Reinon ja hänen vaimonsa Aunen häistä Kalliokosken perheen kotitalossa ja myös ensimmäisen lapsen syntymästä kertoo seuraavassa **Helmi**, joka oli silloin vielä pieni tyttö:

Voin kertoa Reinon ja Aunen häpäivästä mitä muistan ja on kerrottu. Heidät vihittiin meillä Kalliokoskella siinä makuukamaris. Se oli ehkä loka, marraskuu. Oli talvi ja lunta tietenkin. Vieraita oli tupa ja kamarit täynnä, sukulaiset ja naapurit.

Se oli v. 1947, olin kohta 5v. ja olin siinä makuukamarin valakoosen peilikaapin edes kun heitä pappi vihki, ja seurasin papin askeleita siinä hänen toimittaes vihkimistä. Olin siirrelly jalkojani samanlaisesti kuin pappikin, matkin häntä. Tämän asian vahvisti Aune jälkeinpäin, että häntä vähän huvitti ku Hemmi teki peräs miten pappi siirteli jalkojaan.

Aune ja Reino asuivat meillä jonkin aikaa, kunnes muuttivat mettänrantaan Mittumaarinkylään.

Pentti sitten syntyi 1948, 23. helmikuuta. Reino tuli makuukamarin ovesta tuvan puolelle ja sanoi Leenalle että tuu Leena kattohon mikä täälä on. Olin heti valppaana että mitä kummaa siä voi olla ja puikahdin samasta ovenlävestä sinne kamariin Leenan peräs. Hyvänen aika, siähän oli pieni vauva Aunen kainalos. Kyllä pirin puoleni, ku Leenaa vain kutsuttiin, oli se hyvä ku livahdin sinne sitä ihmettä katsomaan.

Vielä piti kertoa heidän häistä sellaista että ku ne raput sinne kokille oli kovin jyrkät, ja häävieraana oli myös Kiven Juha. Hän oli menny sinne kokille ja sitte Reino sanoo että Kivi tuli portaita alas, kivi putos alakertaan. Ei hälle pahemmin käyny, käveli sen jälkeen.

Reino ja Aune asuivat Pupelassa vielä heidän ensimmäisen lapsensa syntyessä. Voi vain ihmetellä miten kaikki ne ihmiset mahtuivat asumaan saman katon alla. Perheessä oli kymmenen lasta ja ehkä muutamalla heistä jo puolisokin katsottuna? Talo ei ollut erikoisen tilava.

Reinon myöhemmistä vaiheista tiedän että hänen pääasiallinen päivätyönsä oli lauta-
taapeliin teko Koskenkorvan sahalla. Hän työskenteli myös kototalonsa naapurissa Lahti-Röyskön huonekalutehtaassa. Liiman tai maalin höyryt saattoivat vahingoittaa hänen keuhkojaan. Reinon vaimo Aune kuoli tuberkuloosiin verrattain nuorena, alle 50-vuotiaana.

Tyyne ja Eero Kalliokosken lasten muistelmia ja tarinoita

Äitini albumissa säilynyt kuva esittää perheen naisväkeä kotioloissa vuonna 1951. Kuvaaja oli ehkä Matti tai Aarno? Pojat kehittivät negatiivit ja paperikuvat itse kotioloissa. Valokuvaus oli siihen aikaan teknisesti merkittävästi vaativampaa kuin nykyinen automatisoitu digikuvaus.

Kuvassa takana ovat seisomassa Kalliokosken vanhemmat tyttäret, vasemmalla tuleva äitini Armi (noin 20 v.) ja vieressä sisar Auli (n. 11 v). Äitee Tyyne istuu, hänen sylissään nuorimmainen tytär Leena (noin 6 -vuotias) ja oikealla vieressä istuimen käsinojalla häntä noin 2 vuotta vanhempi sisar Helmi.

Seuraavan sivun kuva esittää Eero ja Tyyne Kalliokosken nuorehkoa perhettä kuuden ensimmäisen lapsensa kanssa. Kuva on otettu ILKKA -valokuvaamossa Ilmajoella. Matin muistaman mukaan myös nuorin poika Aarno oli jo tuolloin syntynyt, mutta hän ei ole tässä kuvassa mukana. Aarno syntyi 06.07.1938, joten sen mukaan valokuva on otettu syyskuussa 1938. Kuvassa nuorin Markus on siis melkein 3 -vuotias.

Tyyne ja Eero Kalliokosken lasten muistelmia ja tarinoita

Sain apua Matti -enolta sähköpostitse, joten pystyn nyt luettelemaan kuvan henkilöt. Ylärivissä on keskellä Armi, vielä 7-vuotias. Oikealla seisoo perheen vanhin poika Reino (10 vuotta täyttäneenä) ja vasemmalla toiseksi vanhin poika Erkki. Äitinsä Tyynen sylissä istuvat oikealta ensimmäisenä Markus, keskimmäisenä Juho ja vasemmalla Matti -poika isänsä Eeron sylissä.

Matti muistaa kuulleen äidiltään Tyyneltä tarinan tämän valokuvan synnystä, perheen nuorin poika Aarno (ei kuvassa) oli silloin iältään vain 2 kuukautta:

Taasen muistui lisää asiaa! Tuo perhekuva onkin otettu vuonna 1938. Muistelen, että äiti mainitsi joskus (kun kysyin) siitä, että Aarno oli jo syntynyt, ja Kalliokosken Heta mummo [*Eeron äiti*] hoiti noin kaksi kuukautista Aarnoa kun perhe kävi valokuvaamossa.

Kyllä siinä ollaan niin hyvinvoivan näköisiä uusissa vaatteissa. Tuntuu kuin nuorena perhe-elämässä ei olisi mitään huolia tai pulaa. Onnellista elämää ennen talvisotaa. Hienoa muistella!

Tuon kuvan minä ripustin huoneen seinälle, sinne missä muutkin perheen kuvat ovat nähtävillä. Se täyttää miellyttävästi perhekuvastoa.

Tyyne ja Eero Kalliokosken lasten muistelmia ja tarinoita

Tokihan perheen kuudesta pojasta täytyy myös esittää yhteiskuva, kun naisväkeä jo edellä kuvattiin erikseen. Seuraava kuva on peräisin Leenan kätköistä, vanhasta pienestä paperikuvasta (varmaankin suoravedos negatiivista) tehdystä kymppikuvasta digikuvattu ja yritetty muokata paremmaksi.

Kuva on otettu sisällä, kaikesti vallitsevassa valossa, ilman salamaa, mielestäni melko vaativissa valaistusolosuhteissa, ehkä sota-aikaan, 1940-luvun alkupuolella. Alkuperäisen pienehkön negatiivin erotuskyky ja dynamiikka ovat selvästikin kovalla koetuksella.

Tuolilla (tai keinutuolissa?) istuva perheen vanhin poika Reino on nuorempiin veljiinsä verrattuna huomiota herättävän kookas. Reino näyttää tässä jopa lähes talon isännältä! Hänen takanaan seisoo varmaankin Erkki. Muista kuvan pojista kertoja ei pysty varmuudella sanomaan, muuta kuin että pienimmän pojan vasemmalla täytynee olla veljeksistä nuorin eli Aarno.

Pupela, perheen koti

Kertoja tuli lapsuudessaan 1960-luvulla tuntemaan Kalliokosken perheen kotitalon Jussin - tilan isäntänä – käyttämällä hauskalla nimellä PUPELA (Helmin mukaan BUBELA?). Talo oli jo erilainen kuin Eeron ja Tyynen perheen alkuaikoina.

Valokuva on Eero ja Tyyne Kalliokosken maatilasta Ilmajoen Koskenkorvan Karjalan kylässä, lähellä Kurikan rajaa. Kuva on otettu maantieltä ja etualaa hallitsee Samppa Piirron (myöhemmin Mauno Uusi-Laitilan) pellon mahtava aita. Kuvaaja saattaisi olla Matti tai Arno?

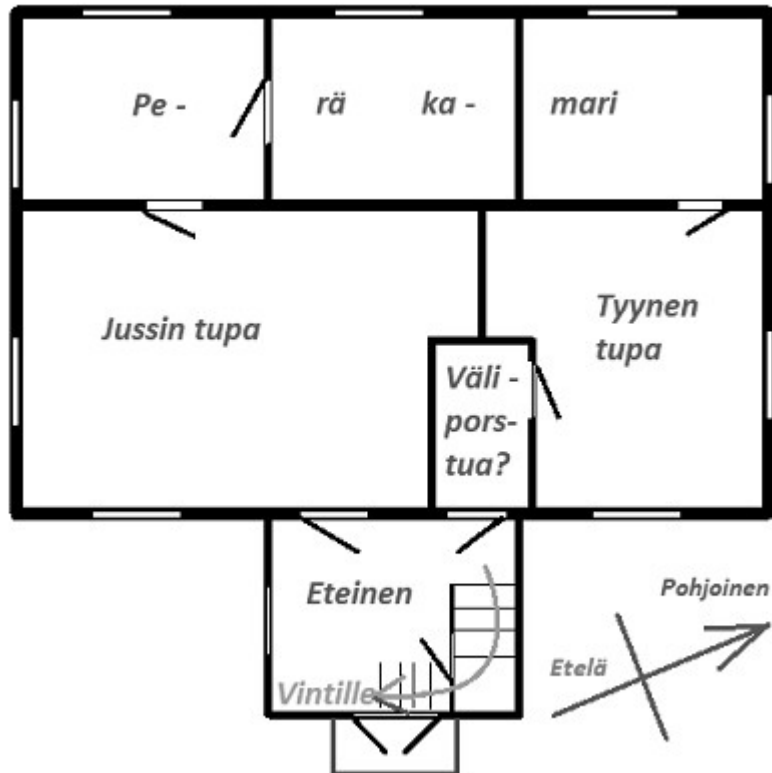
Kuva on vanhempi, mutta päällisin puolin se aika hyvin vastaa sitä aikaa jolloin vietin Tyyne -mummelin luona kesää 1960-luvulla. Eeron jälkeen tilan isännäksi tuli Juho, joka osti tilan perikunnalta. Tyynellä oli syytinki ja hänelle oli erotettu omat tilat talossa.

Tilan nykyinen asuinrakennus on rakennettu 1970-luvulla, jolloin vanha ”Pupela” purettiin pois. Jussi moitti vanhaa kivijalkaa huonoksi, talo upposi saveen? **Matti** tosin ei muista että talo olisi hänen aikoinaan merkittävästi painunut, mutta mainitsee talon ongelmaisen kellarin, kun mainitsin Jussin näkemyksestä kivijalasta:

Joo niinhän se oli, joskaan minun aikanani mitään suurempaa painumista ei ollut havaittavissa. Mutta kyllä se vesi kevättulvien aikaan aina [*kertyi*] tehtyyn lattian alaiseen kellariin, niin että se oli jokseenkin täynnä vettä. Se oli muurattu seinät ja betonikatto. Korkeutta oli 170 - 180 cm. Talossa ei ollut minkäänlaisia salaojia.

Tyyne ja Eero Kalliokosken lasten muistelmia ja tarinoita

Hahmottelin Pupelan alakerran pohjapiirrosta, kuten sen muistin lapsuuteni kesiltä 1960-luvulta. Muutoksia oli tapahtunut. Pyrin selvittämään, millaiset sisätilat olivat perheen alkuaikoina.

Tyynen tupana lapsena tuntemani huone oli ennen nimeltään nurkkakamari tai Nurkkuri. Siellä ei aluksi ollut lainkaan lämmitystä.

Piirroksen mittasuhteet ja yksityiskohdat ovat epäluotettavia. Omavaltaisesti väliporstuaksi merkitsemäni pieni viileä huone oli lapsuuteni kesän aikaan käytössä ruokavarastona. Tyyne leipoi sinne kesällä letitettyjä makeita pullapitkoja.

Väliporstualla lie ollut värikäs historia. Voi olla että se välillä katosi kun se yhdistettiin nurkkakamariin? Väliporstuasta saattoi hyvinkin olla ovi myös Jussin puolelle. Kulku kokkiin eli talon yläkertaan oli aluksi tikkaita pitkin tuon pienen huoneen kautta.

Olen sisarusten kertomuksista saanut käsityksen, että peräkamari oli aluksi yksi ainoa yhtenäinen huone, johon oli ovi (Jussin puolelta) tuvasta. Jussin isännyyden myötä peräkamari jaettiin Jussin ja Tyynen kesken uudella väliseinällä ja Tyynen tuvasta oli ovi hänen omaan peräkamariinsa.

Tyyne ja Eero Kalliokosken perheessä ruoka laitettiin siinä suuremmassa tuvassa, jonka tulin myöhemmin tuntemaan Jussin tupana.

Seuraavassa kuvassa näkyy osa Kalliokosken maatilan kartanoa. En uskalla arvata onko kartano vanha, vaiko jo uusi, tulipalon jälkeen rakennettu?

Kuvassa esiintyvät veljekset Reino ja Markus kotitalonsa pihassa. Reinolla oli oma taloutensa. Markus, joka nojailee rennosti kuorma-autoon, toimi nuorena Kiitolinjan kuorma-auton tai rekan kuljettajana. Kuvassa tosin on puoliperävaunu.

Nurkkakamari, väliporstua ja peräkamari?

Kertojaa nämä sisaruksille tutut, mutta minulle hiukkasen hämävät käsitteet ovat vaivanneet jo niin kauan, että tahdon koettaa niitä selventää ja seurata Pupelan pohjapiirroksen muutosta ajan kuluessa.

Oletan että väliporstualla tarkoitettiin sitä periaatteessa samaa pientä huonetta, joka lapsuudessani sijaitsi Tyynen ja Jussin tupien välissä. Minulle se oli ennen kaikkea mumman mahtavien pullapitkojen varasto.

Kertomukselle oleellisen tärkeä voimavara Matti -eno ei aluksi oikein digannut pohjapiirrostanti talon 1960-luvun alakerrasta, vaan moitti sitä omituisen näköiseksi. Matti varmaankin parhaiten muistaa talon alkuperäisen rakenteen, mutta ei ehkä ole täysin ”träillä” kototalossa 1950-luvulla tapahtuneista muutoksista, jolloin hän lie mm. opiskellut Teknillisessä opistossa Tampereella.

Matti muistelee vanhaa kotitaloaan:

Väliporstua ... oli kylmä ja kokin portaiden alla oli komero, jossa säilytettiin ruokia ja astioita. Isä ja äitee yrittivät joskus järjestää, että ulkoa tultaisiin väliporstuaan, ja jätettäisiin likaiset vaatteet, ja tupaan tultaisiin ilman likaisia vaatteita. Kyllä se hetken toimikin mutta pian se unohtui, ja taas tormattiin suoraan porstuasta tupaan.

Varsinkin talvella se oli kovin kylmä paikka riisuutua, ja vaihtaa vaatteita. Sitten olo parani, kun Erkki ja Reino tukkivat sieltä kokkiin menoaukon, ja siirsivät portaat eteiseen.

Kun se Armille annettiin se nurkkakamari, niin sitten sinne laitettiin Aulikin Armille nukkumakaveriksi. Samalla Armi sai hoitaa ja huolehtia Aulista. Huone oli nyt nimetty tyttöjen kamariksi. Ei sinne saanut kukaan mennä (pojat), siitä Armi piti huolen.

Sitten kun isä hankki meille lankapuhelimen, se sijoitettiin nurkkakamariin. Siihen pihaseinään (sisälle) tuli veitsi vaihtokytkin, joka piti aina kääntää maadoituksen puolelle ukkosella, että salama ei polta puhelinta.

Matti muistaa alkuperäisestä kotitalostaan toisessa yhteydessä:

Kyllä siitä porstuasta meni kaksi ovea (minun aikanani). Toinen meni tupaan, ja toinen meni välikamariin.

Aluksi välikamarista meni tikkaat sinne kokille, mutta sitten Erkki (mestarina) ja Reino siirsivät tikkaat siihen porstuaan (isän luvalla) ja portaiden alle tehtiin kylmä ruokakomero. Komerossa äitee säilytti ruokia ja astioita.

Väliporstua saatiin lämmitettäväksi (tuvan takasta), kun se portaiden aukko saatiin tukituksi. Nurkkakamarissa ei ollut silloin mitään lämmitystä. Joskus sitä lämmitettiin peräkamarin pystymuurilla laittamalla ovi auki peräkamarista nurkkakamariin.

[... *Kertoja kummastelee peräkamarin ja nurkkurin välistä ovea ...*]

Joskus sitä [*nurkkakamaria*] piti lämmittää, kun kylmään aikaan siellä nukkuivat piijat tai evakot. Myöskin silloin, kun siitä tehtiin Armille huone, jossa hänen oli kiva asua.

Leena kuitenkin tarjoaa ymmärrystä kertojan 1960-luvun lapsuusmuistoille:

Kun Jussi osti sisarusten osuudet talosta, tuli hänestä isäntä siihen taloon. Äitimme muutti nurkkuriin alaikäisten lasten kanssa (alle 21v) [*Arvattavasti Markusta nuoremmat, eli Aarno, Auli, Helmi ja Leena*]. Siihen tehtiin sisäeteinen [*Väliporstua syntyy uudelleen?*] takeille ja peräkamari jaettiin kahtia seinällä, kummatkin sai sitten lisäkamarin. Pystymuuri jäi Jussin puolelle.

Vinttikamari oli muistaakseni Aarnon hallinnassa ja kun hän lähti opiskelemaan, saatiin me tytöt nauttia siitä kammarista.

... kyllä Vesa oikein oivalsit, seinä piti puhkaista ja laittaa siihen ovi [*nurkkurin ja peräkamarin väliin*] niin mumminkin sai kamarin. Jussin perhe sai peräkamarin sekä jakamisesta isomman puolen, mutta kyllä se [*Tyyne*] pikkuinen kamari oli ihan mukava ja käyttökelpoinen.

Alkuperäisestä (jakamattomasta) peräkamarista kirjoittaa **Matti** näin:

Kun sitä rakennettiin, niin varmaankin isällä ja äidillä oli mielessä kinkarit ja muut sellaiset ”pidot”. Silloin oli tapana kovasti pitää kinkereitä ja muita kirkollisia juhlia, joissa kylän nuoret kerättiin sinne.

Heiltä jokaiselta tentattiin katekismusta ja muuta tietoa Raamatusta. Ne oli annettu aikaisemmin läksyksi. Lisäksi papit valmistivat nuoria tulevaan elämään, joka olisi siveää ja harrasta, ja noudattaisi ennen kaikkea katekismuksen sanomaa.

Siellä pastori, rovasti istuivat pruustinnojensa kanssa hörppimässä talon tarjoamia. Ne piti olla aivan viimeisen päälle, että juhla ei menisi pilalle. Piti olla lettinisut, ja monensorttiset pikkuleivät. Pikkuleipiä kietaistiin [*nenäliinan*] nästyykin (ne olivat hyvin pestyjä) kulmaan kotiin lapsille vietäväksi, että saivat vähän ”murua”, jota niin odottivat.

Muistelen, että ne hienot kalusteet oli saatu Kullaalta lahjaksi nuorelleparille (joko kihlajaisiin tai häihin). Taisivat ne valkoiset kalusteet tulla Kalliokosken paapalta ja mummalta. Paljon isä haki myöskin Jurvasta ja Vaasasta, mutta ne taisivat liittyä enemmänkin ajokalustoon.

Leena kertoo myös peräkammarista:

Kerron tähän emäntien vierailun kotonamme. Kun äidille tuli vierailemaan naapurista, tai sukulaisia, vietiin heidät peräkamariin istumaan ja äiti keitti kahvit tuvas ja talrikilla l. tarjottimella kantoi kupit, sokerin, maidon ja topusteltavaa - ehkä se oli pullaa tai ”vanhaa piikaa” - peräkammarin pöydälle, jossa oli valmiina käsin kirjailtu liina, johon katettiin tarjottavat.

Kuparisen kahvipannun kahvineen vielä haki tuvasta. Siellä ne sitten rupattelivat ja puhuivat kuulumiset (ehkä). Peräkamari oli paraati paikka, ei siellä mukulat juosseet. Olihan se hieno kamari, kotoaan saanut ryijy seinällä, kauniit huonekalut ja karvalankamatto lattialla. Kesäisin siellä oli kuviolliset puuvillamatot lattialla.

Tyynen ”Kiljuva Jalopeura”

Kertojan mieleen on lapsuudesta syöplynyt Tyyne -mumman usein käyttämä juhlava ilmaisu **Kiljuva Jalopeura**, joka nykykielellä tarkoittaa karjuvaa leijonaa. **Matti** arvaa sanonnan alkuperän:

... Vielä tuosta "huutaa kuin kiljuva jalopeura". Kyllä se tuli sieltä Raamatusta. Olisiko ollut joku Psalmi. Siellä oli sanonta, Paholainen käy päälle kuin kiljuva Jalopeura. Paljon muutakin sieltä tuli myöskin papeilta kirkossa.

Toivion Jaakko taisi olla eräs, joka käytti näitäkin sanontoja palavissa saarnoissaan. Myöskin häntä edelliset kirkkoherrat esittivät hyvin tulisia saarnoja, joilla saivat seurakunnan kuuliaiseksi.

Niitä käytettiin myöskin uskontoon ja lievän kiroilun (lievien voimasanojen sijassa) vastineena. Uskovaiset ym. ei saanut kiroilla, kun siitä joutui suoraan Helvettiin ilman kiertelyitä.

Esim. se kiljuva jalopeura liittyi vahvasti uskontoon ja paholaiseen, joilla yritettiin hillitä ja pelotella huutavia "kakarointa" olemaan hiljaa.

Armin valokuva-albumin antia

Vanhoja valokuvia on kertojan äidin albumeissa periaatteessa kahdenlaisia. Erät niistä ovat valokuvaajan ottamia ja yleensä hyvälaatuisia. Toiset taas ovat laadultaan vaihtelevia, harrastelijan otoksia, osin vahingoittuneita.

Heikoimmat kuvat ovat kaikki kuvankäsittelyn keinot hyödyntäenkin haastavia esittää isoina ja tarkkoina. Aina ei henkilöiden tunnistaminen ole mahdollista montaa henkilöä esittävistä kuvista. Haluan kuitenkin käyttää niitäkin tässä hyväkseni.

Tyynen rippikuva kuitenkin on ilman muuta valokuvia siitä parhaasta päästä.

Tyyne ja Eero Kalliokosken lasten muistelmia ja tarinoita

Alla kuvassa ovat Kalliokosken tyttäret 1953. Armi, Helmi, Leena ja Auli.

Antti ja Eero Kalliokosken 1951 hautajaiskuvia on esitetty hautajaisten jutussa, mutta niistä tuskin pystyy henkilöitä tunnistamaan. Sota-ajan perheen vahingoittuneessa kuvassa (ehkä 1942?) näkyy 8 lasta, mutta tunnistaminen lie vaikeaa.

Tyine ja Eero Kalliokosken lasten muistelmia ja tarinoita

Nuori Markus, pussihousuissaan maailmalla, arvattavasti joskus 1950 -luvulla.

Kokoelma sisarusten lapsuusmuistoja

Lasten muistikuvia kotitalostaan

Aarno muistelee talvisia kylmiä öitä:

Me Markku-veljen kanssa nukuttiin samassa sängyssä kylmässä kamarissa, jota ei saanut lämmittää, koska polttopuut eli klapit oli vähissä talvella, sanoi Juho-veljemme ja sitä piti totella.

Kun oli kovia pakkasia, lisättiin vain fällyjä lisää jotta tarkeni ja kyllä siinä kahdestaan selät vastatusten ajan mittaan alkoi tuntua lämpimämmältä, mutta kyllä oli kylmäkin sanomattakin.

Tuvan avotakassa kyllä poltettiin klapeja, kantoja ja joskus turvemättäitäkin. Silti ulko-oven raoissa oli huurua aamuisin ja vesiämpäri jäättyi pinnasta. No tulihan se kesäkin aikanaan.

Aarno kertoo isän lomalle tulosta sota-aikaan yöllisine seurauksineen:

Yksi sota-ajan yksityiskohta kun isä tuli sodasta lomalle ja ahdastakin oli varsinkin nukkumaan mennessä. Isä halusi tietysti mennä äidin viereen "nukkumaan" kun minä niin pikkupoikana nukuin tavallisesti äidin vieressä.

Äiti koitti minulle kovin puhua että nyt kun isäkin tuli kotiin, niin ei mahduta kolmestaan samaan sänkyyn, johon minulla oli vastaus että kyllä AANNU MAARUU (Aarno mahtuu), joka oli [*muiden mielestä*] olevinaan hauskaa, mutta minulle vakava paikka.

No kyllä siitäkkin selvittiin kun äiti diplomaattisesti sai puhuttua että Aannu sai aluksi nukkua samassa sängyssä, mutta pian poika nukahti ja vietiin toiseen sänkyyn - eikä tarina kerro enempää.

Auli puolestaan muistelee lapsuuden Joulun aikaa ja rakasta tyttöään, eli nukkeaan:

Olin ehkä 5 tai 6, Joulukuukuu oli tulossa. Minun erityisen rakas nukkeni hävisi ja Armi sanoi, että kyllä se pukki sen löytää. Lahjapaketeista sitten aukesi se nukke ja yllätysyllätys hänellä oli mitä ihanin tanttu [*hame tai ehkä leninki?*], kirkkaan sininen ja kaunis. Ei mitään epäselvää, kuka sen tantun oli tehnyt.

Kun jouluaamuna lähdettiin joulukirkkoon, olisin ehdottomasti ottanut sen ihanan nukken mukaan, mutta äitee sanoi, että ei tyttöä viedä kirkkoon. Joulukirkossa kuitenkin nukke oli mielessäni koko ajan. Voin vieläkin tavoittaa sen tunnelman.

Pimeän aikaan maaseudulla oli todellakin aivan oikeasti pimeää. **Auli** muistaa syksyisen kotiin paluun pimeässä, ehkä Koskenkorvan asemalta:

Muistan, kun joskus tulin kotiin syksyllä, en muista mistä ja mihin aikaan, junalla asemalle. Siitä piti kävellä kotiin. Oli syksy, pimeä, ei katuvaloja, ei yhtään mitään valon keinoa, ei taskulamppua. Joka puolella vain täydellinen pimeys, sysipimeä.

Matka on ehkä 2 km. Tie oli kuitenkin hyvin tuttu, koska se on sama tie, jota olin vuosikaudet kulkenut kouluun ja yleensäkin. Kädet ojossa haroen yritin kävellä vain eteenpäin, varoen että pysyisin tiellä. Kyllä kotiin pääsin, mutta vieläkin muistan sen tunteen kun on aivan säkkipimeässä yrittämässä eteenpäin ja kulku on hirveän hidasta.

Näin muisteli **Aarno** synnyinkotiaan:

Eihän siitä alkuperäisestä synnyinkodista ole jäljellä kuin maapohjat, uudet rakennukset kaikki. Niitä alkuperäisiä kotorakennuksia kyllä kaipaa ja on mielessä lapsuusajan nurkat ja tantereet, leikkipaikat, naapurit ym.

Aina sitä tulee mieleen ne köyhät ja puutteelliset lapsuusajat, mutta toisaalta aina oli kuitenkin vähintäänkin niukkaa ruokaa ja vaatteita - kiitos siitä hyvälle Tyynelle-äiteelle, joka aina jotenkin jaksoi hoitaa perheen, talon ja karjan ym. riittävän hyvin. Juurikaan kiitosta ei ymmärretty Tyynelle antaa vaikka hän rakkaudella meitä hoiteli.

Aarno jatkaa:

Mieleeni on jäänyt joitain lämpimiä iloisiakin hetkiä kun satuin tekemään jotain edes vähäistä Tyynen toivomusta, kuten hänen pitkien hiuksiensa kampaamista aika pitkiäkin rupeamia ja sodan aikaista täiden kitkemistä kammatessa. Sekin sitten helpottui kun tuli "Täystuho" hyönteismyrkkyä käyttöön - ei tainnut olla kovin terveellistä, mutta tehokasta kuitenkin. [*Kertojan huomautus: DDT???*]

Joskus yritin auttaa Tyyneä arkisissa töissä, pahimpia oli mm. navetassa lehmien sonnanluonti "flooreista" tunkiolle aamulla ennen kouluun lähtöä. Ei siinä ollut eri työkampeita vaan samoilla vaatteilla tehtiin kaikkea ja voi vain kuvitella että sitä navetan hajua varmaan koulussa ihmeteltiin, mutta ei kukaan koskaan huomautellut. Kai se maalla ei niin tavatonta ollut kotoiset aromitkaan.

Leena muistelee lapsuuden leikkejä, mm. talon ja kartanon välissä olevien siljapensaiden luona:

Naapurin Helena tuli meille melkein joka aamu istumaan tuvan penkille ja katsomaan meidän aamutouhujia. Siihen yleensä tuli toisen naapurin Matti Helenan viereen. Matti sanoi, että sä oot sitte aina täällä, niin Helena sanoi, että niin oot sinäki.

Me likat yleensä leikittiin keskenään mm. siljapensaiden alla kotia, hiekkakakkuja tehtiin hiekasta ... Terttuseljahan niiden oikea nimi onkin. Niistä marjoistahan me sitten keitettiin ruokaa, mutta ei sitä leikeissäkään oikeasti syöty, olivat kai myrkyllisiä. Syreeneistä oli se ihana maja, josta oottekin jo kirjoitelleet.

Helmi kertoo tyttöjen leikistä hauskan tarinan jossa nuorimmainen Leena voimakkaasti eläytyy emännän rooliinsa, ehkä vieraanvaraista Tyyne-äitiään matkien:

Siä lapsena kotona oli asuulu- eli leikkipaikka, siljapensaiden alla. Se oli ihana suojaisa paikka jossa leikittiin kotia.

Kerran Leena asusteli siinä ja Auli ja minä Helmi mentihin hänelle kylään. Kun oli siinä leikisti kaffeet juotu ja kylän asiat praatattu, Auli sanoo että pitäis jo kotia lähtiä ja lypsylle. Leena sanoo että "**ei te mitää, ittukaa ny vain**".

Siljapensaitten alla hiekkaisella pihan reunalla mekin lapsina leikimme 1960-luvulla. Puutarhan syreenimaja lähellä maantietä on jäänyt myös kertojan mieleen niistä kesistä. Tiessä oli jo silloin kestopäällyste ja me mukulat joskus vakoilimme sieltä tiheäseinäisen syreenimajan kätköistä, tien puoleisesta aukosta, asfaltilla hurjaa vauhtia ohi kiitäviä autoja. Se oli jännää!

Auli kehoitti kysymään Helmiltä naisväen talvisesta rekiretkestä Reinon talolle. Tyyne ajoi hevosta ja nuoret tyttäret Helmi ja Leena istuivat reessä kyytissä. Lunta oli paljon, tie Reinolle oli kapea, auraamaton ja möykkyinen eli epätasainen. Niin siinä kävi että reki kaatui ja naiset suistuivat ojaan. **Helmi** vastaa provokaatioon näin:

Moikka taas, luin viestit ja Vesa, tai Auli kysyi siitä Reinon tuvalle menosta talvella hevosen vetämällä reellä, jossa olimme Tyyne-äidin kyytillä, ja reki kaatui möykkysellä Karjalankujalla. En muista tätä tapahtumaa, mutta vastaavan kyllä.

Tyyne äitee ja Aune olivat Pentin ja [Reinon] kaksoispoikien kans menos Rinnehen [Tyynen sisaren Esterin luo] kyläilemään, hevosella ja reki peräs. Sillä tiellä oli lumi tuiskannu tien yli ja möykkyjäki oli. Annas olla jonkun möykyn kohralla oli reki kaatunu ja kaksoispojat oli pyöriny pitkin hankea reestä pois päin. Se oli sitte hauska juttu ku Aune ja äitee sitä kertoilivat...

Sitten Erkistä ja Eilasta semmonen juttu, että kun Elisa oli syntynyt 1954, Eilan teki mieli mennä kesäksi töihin ja kyseli meillä, kumpi lähtisi lasta hoitamaan, Auli vai Hemmi. Minä pidin pääni että minä haluan tulla, ja he kelpuuttivat mun.

Matkustin Erkin kaa kahdestaan Hyvinkäälle. Eila meni johonki tehtaaseen töihin ja minä hoidin Elisaa, olin 11v. [1954] siis lapsi vielä. Onneksi Eila kävi ruokatunnilla imettämäs vauvaa ja toi tullessa hyvää suolalihaa. Eila imetti ja minä syötin Eilaa samanaikaasesti, olihan hällä ruokatunti menossa, että kerittiin suorittaa syötöt.

He oli vuokralla erään talon yläkerras ja onneksi alakerran rouva oli kotirouva ett mulla oli turva kelekas. Pelkäsin silloin ukonilmaa kauhiasti, että sain mennä alakertaan vauvan kans jos ilma yllätti ja joskus meninkin.

Heillä oli vain yksi hetekapari jossa minä myös nukuin Erkin ja Eilan kans, kyllä sopu sijaa antaa sanotaan. En avioliiton kiemureita tietenkää silloin ymmärtäny mitää. Mutta hyvin nukuin aina.

Tyyne ja Eero Kalliokosken lasten muistelmia ja tarinoita

Edellä sivuttiin Erkin ja Eilan aikuiselämän alkua Hyvinkäällä. Minäkin siellä Hyvinkäällä lapsena joskus kesällä asustin. Olikohan heillä jo oma talo? Hyvinkäältä jäi erikoisesti mieleen kellarista kreosootin, eli rautatien puisten ratapölkkyjen kyllästysaineen vahva haju. Ei elämä siellä mielestäni ollut erikoisen ankeaa, vaikka työn teko ja leivän ansaitseminen epäilemättä olikin raskasta ja vaativaa.

Kun aikuistuneesta Erkistä on niin vähän tarinoita, niin lisätäänpä tähän väliin, miten **Auli** kirjoitti - ilmeisen vähäpuheisesta - veljestään:

Ajattelin kuitenkin kirjoittaa Erkistä sen, mitä on nyt tiedossani. Ajanjakso alkaen 1900-luvun alusta tähän päivään sisältää monia merkittäviä muutoksia.

1900-luvun alussa oli vielä vallalla käsitys, että maatalous-yhteiskunnassa on vielä vallitsevana käyttäytymismallina 1800-luvulta periytynyt käsitys omavaraisuudesta. Siihen sisältyy ajatus, että [tarvitaan] iso suku ja niin ollen myös iso perhe, joka varmistaa työntekijöitä maatalouden vaatimiin töihin.

Niinpä oli hyvin tavallista monilapsiset perheet. Huomioon otettava seikka on suuri lapsikuolleisuus ja aikuisväestön lyhyempi elinikä nykyiseen verrattuna.

Niinpä perinnettä noudattaen Tyynen ja Eeron perheeseen syntyi 10 lasta n. 20 vuoden ajalla. Kaikki ovat eläneet yli 70-vuotiaiksi ja vielä meitä on elossa viisi henkilöä, joista vanhimmat lähes 90-vuotiaita.

Meidän sisarusparven vanhin Reino syntyi v.1928 ja Erkki v.1929. Reino meni naimisiin jo nuorena ja tämä nuori perhe jatkoi elämistä samassa perheessä ja otti osaa tilan töihin.

Erkki työskenteli erilaisissa tehtävissä kotiseudullaan. Nuorena miehenä hän muutti Hyvinkäälle, jossa hänen kaverinsa jo oli. Hän työskenteli myös Turun laivatelakalla ja oppi hitsaamaan ja tekemään putkitöitä.

Sittemmin hän meni naimisiin Eila Ojalan (Ilmajoelta) kanssa. Häät oli Eilan kotona Ilmajoella kesällä. Sittemmin, kun tämä pariskunta ja heidän perheensä oli asunut Hyvinkäällä, heille tuli avioero.

Kun asiaa pohdittiin, Eila itki sitä, että Erkki ei koskaan sanonut, että rakastaa. Siihen Erkki: *"Oon mä kerran sanonut ja se on voimassa, kunnes toisin määrätään"*. Erkki kuoli omassa talossaan Hyvinkäällä v.2014.

Kotitaloutta Tyynen huushollissa

Olenhan minäkin lapsena nähnyt mummolassa vanhoja talouksesineitä, kuten kahvimyllyn (kahvipapujen jauhamiseen), sokerisakset (tai ehkä paremminkin pihdit), ”raurat” (eräänlaiset sepän tekemät 1-osaiset saranattomat jousitetut sakset, mustaa rautaa), morttelin, leipälapion, separaattorin, rukin, kangaspuut, lehmänkellon ... mutta en varmaankaan niitä kaikkia ole nähnyt todellisessa käytössä.

Nuorin tyttäristä, **Leena** muistelee alkuperäisen kodin monia taloustoimia:

Käsityöt oli [Tyynellä] välityönä kun navetasta tuli. Meille tytöille hän kutoi pitkät villasukat, joita silloin pidettiin, että tarjettiin talvisäässä, pojille tietenkin syylinkiä. Soholut eli kangaspuut oli melkein aina tuvas, kun mattoja ja hantuukikangasta kudottiin, sitten oli telineet jossa tehtiin tækkiä ja ns. flokkipatjaa, niitä ommeltiin käsin, mitkä olivat erinomaisia siihen aikaan, kun oli vielä pahna kolttejakin käytös.

No joo, sitten kun Sepon kans menin naimisiin, niin saatiin äiriltä flokkipatja sänkyyn. Näin se aika muuttuu. Silloin niin tavallisia asioita, mutta kiva nyt elää niissä muistoissa toisten avustamana.

... kahvia juotiin, eli tassin kautta ryystettiin ja sokerinpala suussa. Minä muistan kahvinkeitosta sen kun oli sikuria, jota laitettiin kahviin värin ja maun vuoksi, koska kahvin pöönit (pavut) oli kalliita, niin siinä sai jatkettua kahvipaketin piisaamista.

Toppasokerin nyljääminen sokerisaksilla palaa [*mieleen*]. Ei aina onnistunut, kun saksien kahvojen päät nipisti kättä nyljätessä ja pala jäi joskus saamatta.

Vesijohto tuli vain köökkiin (karjakeittiöön), siellä oli iso köökinpata, jossa vesi kuumennettiin, sieltä se kulki lihasvoimalla tuvan ja köökin väliä. Klapia haettiin sylillä tupaan, olikin sanonta ”vie mennessäs ja tuo tullessas”.

Kun kotona ei ollut ketään, niin pantiin varpuluuta kenaamaan ovea merkiksi, ettei talon väkeä ole kotona.

Taloa lämmitettiin kamarissa pystymuurilla ja tuvassa pidettiin roihua eli lämpimäasvalkeaa takassa, siinä poltettiin kantoja, risuja ja vissiin kontoakin. Kraakus oli musta pata, jossa keitettiin perunat, ruisvellit, marjapuurot ja klimppisoppaa. Kolmijalalla tai hellalla tehtiin sianlihasoosi - hyvää oli.

Muistatteko mitä oli pylösyvelli, eli ohravelli johon lisättiin paistettuja silavan ja sianlihan paloja. Ruispuuro, marjapuuro, limppisoppa, kyllä oli hyvää.

Seuraavassa **Leena** kertoo mm. leipomapäivästä:

Edellispäivänä haettiin leipuun (1 - 2m.) tupaan puorista. Herätettiin leipäjuuri illalla käymään ja aamulla sitten sotkettiin (alustettiin) leipätaikina ruisjauhoista. Ristinmerkillä taikina siunattiin.

Uunia lämmitettiin koko päivän, poistettiin hiilet ja tuhka sekä lakaistiin havu- luudalla puhtaaksi. Ensikuumalla paistettiin [k]ropsua ja kun kuumuus tasottui niin sitten oli leipien vuoro ja lopuksi perunavuoluloota jälkilämpöön kypsymään.

Kun äiti alkoi leipomaan niin ensin tehtiin emookset, kaksi kerrallaan, kumpikin käsi teki yhtä aikaa. Niistä leipää käsipelin, pisteltiin leivänpistimellä, painettiin reikä keskelle ja nostettiin leipälaverille nousemaan.

Valmiit jäähtyneet leivät pujotettiin leipävartaisiin ja nostettiin tupahirsien päälle katonrajaan, muistaakseni niitä oli 2 varrasta täynnä ihanaa ruisleipää. Sieltä niitä sitten syötiin kovaa kuivaa leipää, eikä hammasharjoja tunnettu, eikä tarvittu kun hampailla oli työtä päivittäin. Kyllähän sitten pehmeämpää leipääkin oli, kun osa leivistä vietiin puorin jyvälariin, missä leivät säilyi pehmeänä pitkään.

Näin Pääsiäisen tullessa, nousee mieleen, kun äitimme teki mämminkin kotona, padas takan reunalla imellytti ja ehkä sitä keitettiinkin. Ei ollut silloin kaupassa mämmiä.

Marjametsään mentiin hevosella äitin kanssa. Mukulat kyyttiin ja tonkka mihin sitten marja-astioita tyhjenneltiin kunnes (ainakin melkein) täyttyi.

Vilpalla huristeltiin kotia niitä perkaamaan ja sitte korveehin [*puiseen saaviin*] marjat tömpättiin isolla puutömpällä, korvee pantiin puoriin ja sieltä sitte pitkin talvea ravattiin jäätyneitä puolukoita pernavoin kylkeen.

Maituhuone oli pimiä koppero, jossa Matti ja Aarno kehitti filmirullasta negatiivit ja edelleen paperikuviksi. Oli se mielenkiintoista touhua, kun oli erilaisia liemiä, mihin niitä kasteltiin, ja lopuksi kuivattiin. Kaikissa vaiheissa oli jotain kummallista, nyt on enää älykännykkä ja kuvat on ”pilves”.

Suuret sotaleipien leipojaiset sota-aikaan

Matti kertoo sotaleipien leivonnasta kotitalossa:

Sota-aikana oli meilläkin kovat leipojaiset, kun leivottiin sotilaille (rintamalle) näkki-leipää. Siinä oli akkoja tupa täynnä. Oli ainakin kaksi leivinuunia (se toinen kai saatiin joko Hannukselasta, tai [Eeron isän Antin] Kalliokoskelta).

Siinä olivat kai koko kylän emännät ja muitakin. Kakarat ajettiin pois "kintuista". Oli kai Marttaseurat ja muut asialla. Tehtiin taikina (nostatettiin) ja sitten leivottiin monella pöydällä kaulimilla ja "Formuilla" nelikulmaisia ohuita leipiä ja reikä keskelle.

"Vanikkaa" jotka paistettiin uunissamme. Se oli haloilla kuumennettu paistokuntoon. Sitten ne kuivatettiin uunissa (mieto lämpö). Kun olivat kuivia ja rapeita, ne jäädytettiin ja sitten pakattiin nelikulmisiin n. 30 x 30 x 120 cm korkeisiin pahvi-laatikoihin ja lähetettiin rintamalle. Hevosella ne vietiin junaan.

Kyllä siinä touhusivat monet talot. Kullaan pappa ja mummokin [Tyynen vanhemmat] olivat mukana. Kun sitä leivinuunia kuumennettiin kai viikkokaupalla, niin äiti pelkäsi kovasti, jotta jos tuo muuri halkee, tai sytyttää tulipalon. Kaikki kävi kuitenkin hyvin. Jauhot saatiin Martoilta ja kylältä.

Sisar **Helmi** vastaa Karkun-Vammalan seudun kansanperinteellä Laikon suvusta:

Hyvä Matti kun kerroit tuon vanikkajutun, en ole sitä ennen kuullukkaa. Kun toiset täällä kertoo sotaleipien teosta, vain arvelin et kai niitä meilläki leivottiin.

Täällä sanotahan latoa suuliksi, josta Ristoki aina puhui vaan, suulista. Mutta viä siitä sadonkorjuusta. Laikon vanha taata puhui viljankorjuun yhteyres, vilja joka korjattiin riiheen, joka Laikollaki on viä uuden suulin sisällä. Se jota lämmitettiin aamusta aikaasin ja kun ne lyhtehet oli siä orsilla kuivumas, niin sieltä putos madot ja hämmähäkit alas lattialle. Vanha taata sanoi että: MATO HYVÄ SATO, HÄMÄHÄKKI HUONO SATO.

Joku vanha mies ylisti sitä riihisavun meininkiä, et se oli hyvä ku madot putos pois, mutta nykyään madot jää viljan mukahan. Että silleen.

Myöhemmin **Matti** korjaa kertomusta leipien kuivaamisesta:

Vielä muistan, että sen vanikan kuivaus ei tapahtunutkaan uunissa, vaan se kuivattiin tuvan orsilla, jossa se viipyi kunnes oli kuivaa ja rapeaa.

Meilläkin oli 4 - 5 ortta (ulkua) täynnä näkkileipää. Naisille oli kovin vaikea saada niitä painavia orsia sinne ylös kattoon. Muistelen Reinon siinä auttaneen, vaikka oli vasta 12 - 14 vuotias.

Helmi kertoo tarinan, joka sekin sivuaa maataloutta (?) ; kivuliaasti päättynyt kesäinen laskettelu perunakuopan uutta pärekattoa pitkin, ilman kelkkaa:

Olisko ollu 40-luvun lopus, kun oli tehty uusi pärekatto kuopan päälle ja se oli komia ja liukkaan näkönen. Me mukulat, minä ja muut flikat keksittiin että mennään laskettelemahan siitä takapuolella, ja niin mentihin.

Oli kesäaika ja hyvin liuku alastulo. Mutta mulla kumminki sattu kipiästi ne tikut takapyrstös. Sitte kotia valittamahan jotta teköö kipiää. Siinä sitte isä sanoo jotta ne pitää ottaa pois.

Ei muuta ku housut kinttihin ja mahalle maata penkille ja isä otti niitä puukonterällä pois mun takapuolesta. Minä kiljuin siinä kivusta, mutta pahinta oli se ku toiset sisarukset seuras tätä hoito operaattia siinä ympärillä. Kyllä siinä yksityisyys oli aika kaukana.

Luulenpa että yllä mainittu ”kuoppa” sijaitsi joen rannassa, tien toisella puolella. Se oli kai perunakuoppa, eli käytettiin perunoitten varastointiin. Talon perunapelto taisi aikoinaan olla sen vieressä. Kuoppa oli siis oleellinen osa talon elämää, mutta kotiin sieltä on jonkin verran matkaa.

Äitini kertoi uineensa siinä joessa nuorena ja olen minäkin lapsena siellä rannalla joskus käynyt simpukankuoria ihmettelemässä. Aarnolla oli itse tehty kanootti jemmassa kuopan katoksen alla. Sittemmin kulku sinne joen rantaan on ollut kiellettyä. Ehkei perunapelto enää myöhemmin kuulunut Jussin tilalle?

Isovanhemmat käyvät vieraisilla

Auli muistelee isänsä Eeron isän Antti Kalliokosken vierailua:

Ehkä saman ikäkauden muisto [*Auli noin 5 tai 6 vuotta*] on lähtemättömästi mieleeni painunut paapan vierailu meidän kotona sunnuntailounaan aikana. Sunnuntaina laitettiin parempaa ruokaa ; tietysti "pernavoin" ja viilin kera.

Isän kotitalo Kalliokoski ei ollut kaukana, ehkä puoli kilometriä. Muistan, kuinka maantiellä näkyi tulevan kookas mies, musta puku, liivin taskussa kultakello ja siihen kuuluvat vitjat ajan tavan mukaisesti. Musta lierihattu ja kävelykeppi. Talon isännän ryhdikäs olemus, sopivasti ylpeyttä ja tyylikkyyttä, astelemassa arvokkaasti hyvin pukeutuneena sunnuntaipäivänä vanhimman poikansa perheen lounaalle.

Olin tietenkin pihalla jo odottamassa paappaa. Pitää niitata ja olla fiksusti oli ohje. Kun paappa tuli, aivan ensiksi mentiin puutarhaan tarkastamaan omenapuut. Kuinka on kasvaneet ja onko kunnollista määrää omenia. Minulla oli suunnaton ihailu paappaan ja mielestäni hän oli maailman hienoin mies, ehdottomasti.

Matti kirjoittaa myös Korvan (nimittäin Koskenkorvan) nuoruus muistoja:

Kiva [*Auli*], että kerroit nuoruuselämästä kotona Korvalla. Senlaisia muistoja minullakin on. Kyllä se oli miellyttävää, uljasta ja odotettua, kun Antti-pappa tuli käymään meillä erittäin hienoissa kostyymeissä nauriskello liivin taskussa ja vitjat vatsan yli.

Samaten Heta-mummo kävi meitä katsomassa. Hienosti pukeutuneena. Hyvin usein hänkin oli pukeutunut uuteen "klänninkiin" tuoden meille "kakaraille" kaikenlaista hyvää ja ruokaa mitä hän oli itse laittanut.

Kyllä he pitivät äärettömän hyvin ja tasapuolisen huolen kaikista lapsistaan. Siltakorven Lempi oli papan ensimmäisestä avioliitosta (tämä [*vaimo*] kuoli kohta synnytyksen jälkeen).

Sen vuoksi, kun Heta ei pitänyt Lempiä omana lapsenaan, piti Antin huolehtia myöskin Lempi-lapsestaan. Sen hän teki hyvin tasapuolisesti, joskin paljolti salassa Hetan tietämättä. Niin tuli Siltakorvetkin hyvin hoidettua.

Vanhasta maataloudesta

Näin **Matti** kotitalon vanhoista asioista:

Valtavasti sitä tarinaa olisi vielä lisääkin, mutta se jäänee unholaan. Lähtien sieltä ”klupuriihen” (varsta) puinnista, viljan (rukiin) sirppi-leikkuusta, riihessä viljan kuivatuksesta. Muu vilja leikattiin viikatteella, johon oli rakennettu karhi. Vehnää ei silloin paljoakaan ollut viljelyksessä. Ja halla oli joka keväinen ja varsinkin syksyinen riesa.

Kaikkiin noihin olen osallistunut, samoin Jussi, Erkki ja Reino ja oli siellä joskus Armikin. Se oli tosi nokista ja pölyistä hommaa. Sitten paappa hankki heille ”pohtimen”, jolla klupuriihiviljasta saatiin käsin pyörittäen erotettua ruumenet (akanat ja oljet ja virnat). Näin saatiin puhdasta viljaa myllyyn jauhettavaksi.

Meidän viljat käsiteltiin nuolla samoilla tavoilla kускаamalla ne paapan riiheen.

Leena muistelee kotitalon maataloutta, siltä ajalta kun puimakone oli jo käytössä:

Riihellä olostu: Syöttäjän l. lyhteiden antajan piti osata laittaa lyhteet oikein päin lyhde-pöydälle, jossa Jussi-veli katkaisi sidoksen ja syötti lyhteen tappurin kitaan. Nuorimmat oli hauteita lapioimassa ja aikuinen (voimamies) huolehti jyväsäkeistä. Minä sain olla hautehia lapioomas. Jokin puhallin lennätti pahanat navetan kokkiin.

Päreitä tehtiin höyläkoneella kartanon takana, Jussi veljen aikana olin nostamassa vuolut punamulta väriliemeen oikein päin, niin katontekijät tiesi kuinka päin päre kattoon naulattiin (kökkäväki).

Separaattori oli metka kone, se piti osata oikein koota, että se erotti maidon ja kerman toisistaan. Sitten kermasta kirnulla kirnuttiin käsipelin voita ja siitä erottui piimän sekaista nestettä.

Olihan meillä pajakin kartanon takana lähellä saviprunnia, musta ku mikä. Sieltä muistan palkeet, jolla pumpattiin pajan ahkioon happea, niin saatiin tuli syttymään. Siellä taottiin jotain rautoja, pojat muistaa paremmin ...

Matti muistaa myöskin jotakin pajasta kartanon takana:

Kyllä Jussi taisi rakentaa savikaivon luokse pajankin. Minun muistini siitä on kovin hämärä. En tainnut silloin enää asua maisemissa.

Sen vielä muistan, kun Jussin kanssa tinattiin meidän kahvipannut (sisältä). Sen me teimme siellä lähellä saviprunnia. Jostakin Jussi sai vanhan puhalluslampun (bensalamppu, joka ei tahtonut toimia).

Kahvipannu puhdistettiin ensin raakalla suolahapolla, kuumentaan pannua ja pyyhkien puhtaaksi rätillä. Sitten siellä pannussa sula tina siveltiin rätillä tasaiseksi kerrokseksi. Tähän saimme äidiltä luvan, kun tinaus oli niin kulunut pahasti pannusta.

Leena jatkaa maataloudesta:

Navettatyötä äidillä oli aamuin illoin ja melkein pitkin päivää. Oli lehmiä, lampaita, sikoja, kanoja ja hevosilla oma talli.

Tytöt opeteltiin lypsämään, kesällä ns. apuna (???) kuljettiin heininevalla hevosella ja nevan takana pyörillä, kahvalliset maitoastiat roikkui sarvissa.

Kanoilla oli oma verkotettu kanala, jossa puusta tehdyt kanankopit munimista varten, ja orret, jossa ne nukkui. Kesällä kanat tepasteli pitkin pihaa ja oli mielenkiintoista löytää heinäladosta tai mistä vain kananpesä, jossa oli muutama kananmuna.

Sika-asiasta Jussi kertoo, kun kylän mökin akka tuli pyytämään äireeltä possua kasvattaakseen Jouluksi itselleen kun hänellä ei ollut, äiti oli antanut ainoan porsaansa hänelle, hyväntahtoinen kun oli.

Äitee oli menny sitte Raskulaan kertomaan tätä porsas-asiaa, sai isältään kyllä itselleen porsaan saatesanoilla ”kuinka sä ny ainoan porsahan annoot pois, kun nyt sulla ittelläs ei oo” – näin se hyvyys palkittiin.

Matti muistelee salaojituksen yhteydessä vanhoja saviprunneja, eli turpeisten peltojen maanparannukseen käytettyjä saven ottopaikkoja, joihin jäi jäljelle savinen kuoppa, syvennys jonka pohjalle usein kertyi vettä, siis eräänlainen ”kaivo”:

Kyllä salaojitusta jonkin verran tehtiin isänkin aikana jo silloin, mutta kyllä se Jussin aikana oikein kukoisti, kun hän salaojitti kaikki maat. Hän tukki myöskin "savibrunnit" kotona ja nevan takana. Nehän kasvoivat valtavia pajukkoja.

Olivathan ne kaikki kivoja, kun jokaisesta niistä saatiin onkia ruutanoita. Emme tieneet mistä ne olivat joka kaivoon ilmestyneekin. Kyllä niitä joskus paistettiin ja syötiin. Eivät hyviltä maistuneet. Olivathan ne isoja ja pulleita kaloja. Voi olla, että niitä joskus siirreltiin ja istutettiin syömistä varten.

Kaivot [*savibrunnit*] olivat pääasiassa muodostuneet siitä, kun isännät ajoivat niistä [*savea*] hevos- /savi- kelkalla maanparannusaineeksi kontupelloille.

Aarno kertoo raskaasta kesäisestä ojankaivuu-urakasta kuivalla savipellolla:

Voisinkin kertoa muistamani ojan kaivuun Markuksen, veljeni kanssa, Juhan komennossa. Juha oli saanut päähänsä että talosta nevalle päin olevan pellon ojitusta pitää muuttaa 90 astetta eli poikkipäin toiseen suuntaan, ehkä sadevesien pois johtamiseksi paremmin.

Se oli kuiva kesäaika ja savinen pelto oli tosi kuivaa ja rasittavaa nuorten hennoille käsille lapioitavaksi, se oli sitkeää ja tuskallista saada edes pieniä murusia savea irti.

Urakka tuntui mahdottomalta ja Juha kävi aina välillä tarkastamassa että onko homma edistynyt. Kyllä siinä veli Markkukin kiroili tuskaa vaikka oli sitkeä sissi ja muuten minun sen aikaisena parhaana kaverinani koitti valaa uskoa että mehän kyllä tämä homma hoidetaan.

Saman tapainen "urakka" koettiin nevalle turpeen kaivamisessa - mutta se onkin sitten jo toinen tarina. Olihan siinä hommia vaikka ei siinä kovin tehokasta tulosta tullut, mutta olihan tekemistä ja fyysinen kunto koheni kohisten.

Kylän vesijohdosta

Aarno kirjoittaa Karjalan kylän vanhasta vesijohdosta:

Karjalan kylällä oli jo silloin 20 ... 30 -luvulla puutukeista sorvattua ja tehtyä vesijohtoa Santavuoren metsän vesilähteestä saatiin laadultaan erinomaista vettä koko kylälle.

Homma toimi hyvin, paitsi kun putki halkesi tai muuten vaurioitui. Piti kiireellä etsiä vikakohta, hommata varaputkea, kaivaa vuotokohdasta putki maan alta näkyviin ja vaihtaa uusi putki vikaantuneen tilalle - se oli ns. vesijohtotalkoot. Eli jokaisesta taloudesta piti tulla 1 tai useampi "kökkämies".

Nyt myöhemmin putki on vaihdettu muoviseksi, mutta sama vesi kelpaa edelleen vähän useammallekin talolle.

Matti muistaa vesiasista seuraavaa:

Tuli tuossa mieleen myöskin äidistä: kyllä hän suoritti sen valtavan pyykinpesun käsin, joskus kurikkaa käyttäen, kun muutakaan neuvoa ei ollut. Talvella hän kävi joen avannossa huuhtelemassa lopuksi pestyn pyykin. Sinne hän vei ja toi ne vetokelkalla. Joskus olin myöskin mukana kelkkaa vetämässä.

...

Taisin asian muistella vähän toisin. Nuo äidin pyykinpesut siellä avannolla taisivatkin johtua siitä, että vesijohto siitä välikraanalla oli pitkien [*aikojen*] yli 30 asteen pakkasissa päässyt taasen jäätymään. Se kesti usean kuukauden ajan, että vasta kesäkuussa saatiin se sulaksi, kun saatiin putkeen pumpatuksi kuumaa vettä ja pahin routa maasta väheni.

Kun putki oli jäässä, niin vettä ei saatu. Elukoille sitä haettiin joesta hevosella. Siinä Reino oli oikein mestari ja hyvä apu. Syömä- ja sellainen vesi saatiin pumpata naapurien kaivoista. Kuuselasta (Kuuselan liikkoo kirvesmies, puu-rakentaja tiesi kyllä metkut), Kalliokoskelta, Ylisestä npp. oli sitä haettava, joskus Raskulastakin asti. Kyllä ne kaivotkin tuppasivat jäätymään.

Klupuriihi

Matti kertoo vanhasta viljan puintimenetelmästä:

Ennen oli klupuriihi ja Kalliokosken Antti (pappa) hommasi käsin veivattavan yritysvalmiin pohtimen, jota saatiin käyttää. Siihen loppuivat käsin jyvien seulaerottelut.

Sitten tuli Tappuri ja Kalliokoskelle pappa rakensi kuivuri-rakennuksen, jota saatiin käyttää. Täytyi vain viljan puinti järjestää sen mukaan kun saatiin kuivuri aikaa. Muutoin vilja mätäni ja homehtui kasalla (paloi ja savusi).

Klupuriihessä oli kyse jyvän erottamisesta viljan korresta, se oli ruista ja ohraa (vehnää ei silloin vielä viljelty, kauraa kylläkin). Vilja leikattiin (ruis) sirpillä käsin. Ruis kasvoi silloin lähes miehen mittaiseksi. Puidusta viljankorresta tehtiin sitten latojen kattoja. Siksi sirpillä leikatut rukiit tehtiin lyhteiksi, ja purettiin riviin jotta ei varstoilla pilputtu itse kortta.

Vilja oli ensin kuivattava riihen parsilla. Alakerrassa oli valtava kivimuuri. Lämmitys metrin haloilla, ei savupiippua, vaan se savu lämmitti viljaa parrella.

Sitten kun vilja oli kuivaa, alkoi klupu-puinti. Siihen kerättiin kaikki kynnelle kykenevät. Meiltäkin oli kaikki tenavat Markusta ylöspäin. Armikin oli siinä, mutta vapautui kun se oli niin mustaa ja pölyistä hommaa. Oli siinä iltaisin kova peseminen. Paljon käytiin joessa peseytymässä.

Kaura mm. leikattiin viikatteella, johon oli tehty sellainen lyhteen kerääjä terän taakse. Näin vilja kuivattiin klupuriihellä. Vilja puhdistettiin seulalla, kunnes pappa hankki pohtimen (Käsityö veivaten). Siinä heiluva seula ja ilmapuhdistin.

Sitten pappa hankki tappurin, jolla vilja saatiin puhtaaksi. Sitä käytettiin aluksi BMV porilaisella kuumennettavalla kudiiselmoottorilla, kun ei sähköjä vielä ollut - ainakaan meillä. Sitten Kalliokoskelle rakennettiin viljan kuivuri, jolla vilja saatiin kuivatuksi. Se oli säkkihommaa (raskasta), jota myöskin Reino teki paljon. Hän oli silloin kovin "Friski".

Porilaisittain on huomautettava että tehdas **BMV** oli lyhenne ruotsalaisesta nimestä ***Björneborgs Mekaniska Verkstad***, joka nimensä mukaan oli mekaaninen konepaja, mutta siellä tehtiin muutakin, muun muassa kookkaita laivoja.

Alkuaikojen sähköasioita

Matti kertoo maatilan vanhoista sähkö-asioista:

Tulipa mieleeni tuosta puinnista vielä: Se sähkökin tuli, niin meille kuin muillekin vasta, kun Jyllinkoskelta saatiin sähköä. Ensin se vedettiin valovirtana [1-vaiheinen, 220 V], muistaakseni rautalangoilla. Monesti ne valotkin vilkkuivat tai sammuiivat kokonaan, kun kuormitus kasvoi verkossa.

Sitten pappa hankki tappuria pyörittämään 3-vaihe sähkömoottorin (kun oli saatavissa). Se oli kolmio/tähti harjakone nimeltään Siemens- Shukker. Silloin heidän riihensä luokse vedettiin 3-vaihevirta [ns. ”voimavirta”, 380 V] kuparikaapelein.

Pitkät ajat vielä meillä käytettiin puimakoneen pyörittämiseen diiseleitä ja Lusan hänen omatekoisia autotraktoreita. Puimakone tuotiin lainaksi papalta. Sitten kun sähkömoottoria tarvittiin moneen muuhunkin käyttöön saatiin Siimensiä lainaksi papalta.

No sitten pappa osti heille Strömbergin oikosulkukoneen (ei enää harjakone), saimme käyttöömmme Siemensin kokonaan itselle. Jussillekin siitä oli vielä käyttövoimaa koko ajaksi, ja taitaa se olla siellä vieläkin. Siinä on muuntaja öljyllä säätövastus.

Meillekin oli vedetty 3-vaihevirta paaluun katoksen luokse kun saimme sen Siemensin.

Aarno muistelee myös vanhaa sähkömoottoria:

Tuli mieleen ... että se Siemensin sähkömoottori oli ihmeellisen hieno laite ja tietääkseni vieläkin käytössä Teuvolla, josta hän voisi kertoa varmaan enemmänkin.

Muistelen että Juho käämitsi moottorin uudelleen oikosulkumoottoriksi, jolloin käyttö helpottui? Sitten moottorin laakerit uusittiin - kumpi tapahtui ensin, en muista.

Kyllä se moottori oli hieno ja hyödyllinen laite, sillä pyöritettiin erilaisia laitteita mm. puimakonetta, puhallinta, pärehöylää ja savitiilikonetta sekoittamaan ja "homogenisoimaan" savea tiilen tekoon sopivaksi.

Matti jatkaa tarinaa maatilan sähköistä:

Sähköjohdot olivat rautalankaa, kunnes ne muutettiin Jyllinkosken toimesta alumiinisiksi, joiden johtokyky oli paljon parempi, melkein sama kuin kuparilla. Samoin oli vastuksetkin ja niiden mukana sähköhäviöt paljon pienemmät. Kupari oli kovin kallista.

Se alkuperäinen Jyllinkoski oli pieni ja usein kesäisin vesi loppui ja silloin ei kukaan saanut sähköä, mutta ei sitä kesällä tarvittukaan [!!!]. Sitten sitä patoa korotettiin, jolloin altaan koko suureni huomattavasti. Ja pakkolunastettiin maanviljelijöiltä ym. suuret alueet altaan alle. Taisi olla, että vuokrattiin!

Siinä touhusi etupäässä veljekset Saari (Velsa OY)

Aarno muistelee alkuaikojen vaarallisen tuntuista voimavirta -operaatiota [3-vaiheinen sähkö], joka oli Juho -veljen uhkarohkea idea:

Yhden jännän ja vaarallisen homman muistan kotoa kun sähkötöitä oli tehty, mutta ne oli vähän kesken, eli sähkötöitä oli osin valmiina, mutta ei ollut sähköliitintään kytketty. Sähkö kyllä tuli tien viereiseen sähkötolppaan 3-vaiheisena.

Siihen hätään ei odotettu sähkömiehen tuloa kytkemään (ja taisi siinä olla vähän nuukuuskin osana, kun se maksaa) niin Juha meinasi ettei se kovin vaikea temppu ole ottaa sähköä 3-johdoilta.

Niinpä Juha teki jokaiselle vaiheelle (3 vaihetta) sähköjohdin-koukut, jotka Juha kiipesi sähköpaaluun ja laittoi jokaisen (3) koukkua sähkölangoille ja tuli alas. Minun piti vahtia ettei Juhan mikään vaatteet, käsi tms. kosketa mitään johtoa.

Onneksi kaikki meni hyvin ja saatiin tontille sähköä väliaikaisella vippaskonstilla - joku sanoisi laittomasti, ja ilmaiseksi. Olisi siinä voinut käydä huonostikin, mutta onni kävi tällä kertaa.

Käytön jälkeen viritys purettiin ja myöhemmin saatiin laillinen sähköliitintä taloon.

Matti olisi ehkä nuorena voinut ryhtyä sähköalalle, koska oli alalla harjoittelijana?

Olin aikoinaan harjoittelijana Strömbergillä Vaasassa. Korkeajännite-laboratoriossa ja kontaktoriosastolla. Sitten käämin käsityönä erilaisia koneita ja moottoreita.

Minä en niistä silloin (nuorena) paljon tiennyt, mutta mielenkiintoa ja yritystä kyllä riitti perehtyä niihin ja sähköoppiin yleensä. Sain silloin ostaa Lipastin Erkiltä paksun sähköoppikirjan, mutta en siitä paljoakaan saanut irti, kun sen teoriat, sanat ja ilmaiset olivat niin vanhoja.

Ongelmia vanhan sähkömoottorin käynnistämisessä

Voimakoneena käytetyssä sähkömoottorissa (joka oli alun perin liukurengaskone, tasatahtimoottori ja tarvitsi öljyjäähdytteisen käynnistysvastuksen) oli perinteisistä isoista teollisuuden moottoreista tuttu ongelma. Käynnistys kuorman kanssa oli hankalaa, vaikka moottori toimiikin hyvin sitten kun se saavuttaa normaalin pyörimisnopeutensa.

Matti muistelee:

Siitä meidän sähkömoottorista: Siitä erilaiset "sähkömiehet", puhuivat mitä kukin? Kovasti yritin niistäkin oppia, mutta eipä tainnut päähän muuta jäänyt, kuin se miten sen tuli käynnistää.

Kovasti meitä kiellettiin koskemasta siihen, kun kaikki paikat olivat niin avoimia: Tepselit, harjat, kytkin (Oli kolmiveitsinen täysin avoin), liitântäjohto oli kangaspäällysteinen kolmijohtoinen punos (sisällä kumimainen kerros, joka oli hapettunut ja osin johdot paljaina).

Aina sen kuitenkin joku aikuinen sai käynnistetyksi. Olihan se kovin hyvä verrattuna aikaisempiin. Oli autosta tehtyjä traktoreita, BMV (Björneborgs Mekaniska Verkstad) kuula dieseleitä ja monia muita. Hienosti vain elettiin silloinkin!

Sähkömoottorin kytkentä kotiloissa oli nykystandardeihin verrattuna hiukan omaperäinen, kuten **Matti** kertoo:

Se oli ikivanha moottori. Siinä oli harjat ja se lähti käyntiin kolmio-kytkennällä, ja kun se sai tarpeeksi kierroksia, harjat käännettiin pois päältä tähti-kytkennäksi. Siinä käynnistys-kolmiokytkennässä sillä öljyvastuksella yritettiin nostaa kierroksia.

Piti olla tarkkana sen käytössä, että ei se kuumentunut liikaa, tai syttynyt palamaan. Jos ne kierrokset ei nousseet.

Kylmään aikaan (talvellakin) sen kierroslukua piti yrittää saada riittäväksi kiskomalla kierroksia hihnalla (valtahihna). Ei saanut kytkeä tähteen, vasta kun kierroksia oli tarpeeksi, muuten se jäi junnaamaan, eikä voinut esim. aloittaa puintia.

Aina sitä hihnaa oli jonkun vedettävä. Isä ja Reino tekivät sen työn.

Kyllä siitä niitä vaaroja kovasti yritettiin aina välttää. Liitostebseli oli sähköpylväässä noin 3 m korkealla. Kytkemään sai mennä vain puutikkailla tietyt aikuiset (valveutuneet) henkilöt.

Samoin käynnistää voivat vain tietyt henkilöt kuivat käsineet kädessä ja kumiteräsaappaat jalassa. Olihan ne sitä monesti sateesta, tai muusta märät tai kosteat.

Se moottori oli Siemensin valmistama. Nimi ”Siemens-Shukkert”. Kun pylväästä tuli vain kolme johtoa, piti se kone maadoittaa. Maahan työnnettiin tommoinen 12...20 mm paksu rautatanko (pituus liene yli 2 m). Maa on siinä kyllä useampi metri märkää liejusavea. Koneesta [*rungosta*] tähän tankoon johdettiin paljaalla kaapelilla.

Kaapelin päät sidottiin kiinni vain käsin kiertämällä. Ei ollut ruuveja tai klemmareita.

Tyynen rintaleikkaus

Matti kaipailee tietoja Tyynen rintaleikkauksesta sodan aikaan:

Taasen haikailin sitä aikaa, kun äidillä oli se rintaleikkaus. Äiti oli pitkään Seinäjoen keskussairaalassa, ja sen jälkeen kotona eikä voinut hoitaa "huushollia". Miten silloin kotiolot olivat järjestetty, ja kuka ne järjesti (isähän oli rintamalla)?

Mietin, että kyllä se oli varmaankin Antti ja Heta ja ehkä naapurista Hannukselan Elle. Armi varmaankin lypsi lehmät ja ehkä pyydettiin Kujalan Ellen apuun. Varmaankin Kalliokoskelta saatiin piikat apuun (heitähän siellä oli vakinaisessa palveluksessa aina 2 - 3 neitosta). Kovin on tuo kohta jäänyt hämäräksi. Kaipa sekin valkenee kun mietitään. Jos se puuttuu muistista, niin mistäpä sen otat?

Helmi tietää tapauksen tiimoilta jotakin:

Matti muisteli äiti Tyynen rintaleikkaus aikaa. Mulla on sellainen tieto jota äitee on puhunut. Se oli varmaan 1943 vuonna, kun äidillä oli joki tulehdus rinnas ja täyty se sairaalas leikata ja hoitaa. Auli ja minä vietiin Saaren tädille ja Rauhalle siksi aikaa hoitoon. En tiä kuinka kauan siä olimma, mutta siä opin kävelemähän, että se on ollu ehkä vuosi 1943. Ja siitä asti oon koittanu kävellä.

Rauha miehensä kans ihastu minuun, että olis ottanu mun omaksi lapsekseen, mutta ku isä tuli sorasta hän oli sanonu, et Hemmiä ei viedä mihinkää. En tiä olisko äitee luopunu minusta? En tiä ehkä se elämä olis siä Saares ollu purppuraisempaa mulla, mutta olisin jääny ilman tätä ihanaa sisarusparvea, joka on ollu suuri rikkaus, kaikkine iloineen, suruineen ja joskus vaivoineenkin.

Tämä Rauha ja Toivo eivät saaneet omaa lasta, mutta ottivat jonkun sukulaisen tytön nimeltään Pirkko, jonka ehdoilla he elivät ja teki mitä Pirkko halusi. Kerran Pirkko ollessa vanhempien kaa häissä ja juhlatalos, Pirkko näki täytekekun, hääkakun. Hän halusi ehdottomasti sitä heti ja äitinsä kans meni sitä ottamahan ennen hääparia.

Auli muisti käyneensä pienenä tyttönä Armin kanssa Seinäjoella sairaalassa Tyynen äitiä katsomassa. Olisiko kyseessä ollut juurikin se sama Tyynen rintaleikkaus? Sivumennen mainiten, Tyynellä oli Aulin kertoman mukaan joskus päässään ruusu (tulehdus), joka vaivasi häntä kovasti.

Perheen nuorimmaisen pojan haavereita

Aarnon mieleen ovat jääneet nuorella iällä työn touhussa sattuneet ikävät loukkaantumiset:

Markun kanssa olin hyviä kavereita yleensä. Kerran Tyyne kai komensi meidät kuokkimaan juurikaspuutarhaa istutuskuntoon. Markun kanssa otettiin kuokat ja mentiin hommiin, kunnes jostain syystä Markun kuokka heilahti ehkä hallitsemattomasti ja osui minua pääläelle ja voit arvata mitä parku siitä syntyi.

Minä huusin ja verta tuli ja suuntasin Tyyne-äiteen apuun. Tyyne satoi ensihätiin kaulahuivin tms. pääni ympärille ja leuan alle verivuodon tyrehtyttämiseksi. Siten odottamaan tilattua taksia sairaalaan viemään.

Kurikan sairaalassa oli silloin kunnanlääkärinä Blofield? niminen lääkäri, joka tunnettiin paremminkin "Puufältti"-nimellä kansan suussa. Haava ommeltiin? kiinni ja parani aikanaan sen kummemmin sitä hoitelematta.

Vielä muistui varhaishistoriasta pikkulapsena jos oikein muistan. Armi piti minua hellässä sylissä ja pienihän se Armikin oli silloin ja miten ollakaan putosin Armin sylistä lattialle?

Minulla oli peltimuki suuni edessä ja muki leikkasi minun ylähuulen ikeniä vasten auki ja eikun sairaalaan ommeltavaksi, kyllä siitäkin hyvä tuli aikanaan enkä kenellekään ole tapauksista kaunaa kantanut.

Samaan syssyyn voin kertoa että Erkin kanssa toimme hevosella heinäkuormaa nevan takaa ja saavuttuamme Nevatieltä isolle tielle Erkki pysäytti hevosen [*joka ehkä pelkäsi autoa*], koska isolla tiellä tuli harvinainen auto. [*harvoin kulki autoja*]

No Erkki oli varovainen ja iski heinähangon lujemmin heiniin ettei se putoa - ja taas sattui että minun polvi oli juuri heinähangon piikin tiellä ja piikki osui minun polveen ja arvaa tuliko kipeää.

No siitä ei kovin paljon verta tullut mutta kipeä oli monta päivää. Onneksi polvi parani ja toimii kuten terve jalkakin.

Aarnon nuoruusiän onnettomuudet eivät vielä siihenkään loppuneet:

Reino oli isän avulla ostanut pienen mökin "nevan takaa". Sinne asettui Reinon perhe asumaan. Vanha huono ulkorakennus piti uusia ja olin siellä talkoissa purkamassa vanhaa "navettaa" ...

Kunnes taas kerran sattui vahinko kun olin navetan sisällä purkutöissä ja Juha ulkopuolella hakkasi kirveellä ovipieltä purkaakseen ja sitten työn touhussa Juhan kirveestä irtosi terä ja se lensi suoraan minun päähäni ja verta tuli kovasti, silmäkulma aukesi enkä nähnyt juuri mitään veren vuoksi.

Luulin että meni näkö, onneksi ei sentään. Soitettiin taksi ja taas Kurikan sairaalaan "Puufältin" käsittelyyn ja aikanaan parani ja näkö säästyi. Sitten minä kuljin muitten ihmetellessä ison mustan silmälapun peittäessä lähes puoli naamaa ja minua nimiteltiin merirosvoksi silmälapun takia.

Tähän väliin kertoja tahtoo aivan välttämättä – asiasta toiseen hypähtäen - lisätä Erkin kuvan. Erkin ääni vaikeni 2014, mutta Armin albumissa kun on säilynyt hyvänä valokuva, jossa esiintyy perheen toiseksi vanhin poika **Erkki** nuorena miehenä.

Sorvihuone

Leena kertoo (myöhemmin tulipalossa tuhoutuneesta) sorvihuoneesta, josta tämän kertoja ei mitään tiennytäkään:

Meillähän oli sorvihuone, jossa poikain kanssa sain sorvata jotain puupalikkaa ja tehdä siitä jonkin kapineen, se oli oikein kivaa ja mukava muisto jäi.

Matti kertoo myös sorvista:

Sorvihomma. Oltiin Jussin kanssa oikein päätekijöitä siinä. Alussa teimme itse siihen hiulupyörän. Se oli liian pieni, ja ei oikein hyvin pelannut (toivomallamme tavalla). Sitten Jussi sai Koivuluoman Pentiltä oikein ison hiulupyörän. Jussi oli Pentin hyvä kaveri ja ikätoveri. Jussi vaihtoi sen johonkin kivaan, jota taasen Pentti himoitsi.

Me rakensimme sorvin puuladon ylisille (parsille). Siellä oli kaikenlaista kamaa. Oli paljon kuivia koivulautoja (färkkipuita) ja kaikenlaista kamaa. Kuten "pellavaaslihtaa" ja "pellavaashäkilää". Isältä saimme luvan sinne "färkätä" sorvin. Isä oli muutoinkin innokas kannustamaan meitä ja muita lapsia kaikenlaiseen tekemiseen.

Sorvia pyöritettiin polkemalla hiulua, josta meni sitten remmi (hihna) pieneen karapyörään. Kyllä nyt sorvaus sujui.

Sen sorvihuoneen Isä antoi Erkille. Sen nimi oli nyt Erkin huone. Erkki teki seinän siihen läpiportin ja sorvihuoneen väliin. Siinä ei ollut seinää sitä ennen. Sitten minä Jussin kanssa saimme tehdä sorvihuoneeseen lattia (kun ja jos oli sahattuja lautoja). Laudat sahattiin oman metsän puista, jotka kaadettiin talvisin. Kyllä se sorvihuoneen lattiakin jäi kesken, kun ei ollut lautoja.

Ja **Aarno**:

Minäkin sorvasin jotain hyvin "tärkeää ja tarpeellista" sen jälkeen kun vanhemmat veljet olivat kyllästyneet sorvaamaan tai olivat saaneet omat tarpeet tehtyä. Taisin tehdä sorvihuoneeseen etuseinän ja oven tai veljien auttamana. Hienoa hommaa.

Pauli Heinonen, juopottelua ja viinan kotipolttoa?

Matti kertoo:

Kyllä juopottelu oli silloin kovin yleistä. Se oli miehen mitta. Jussi kertoi, että sitä viinaa tislattiin meilläkin ennen sotia. Mukana olivat ainakin Kalliokosken Tarmo ja Samppa, Hannukselan Iikko, Nisulan Olavi ja monet muut. Kovasti silloin hankittiin pala- ja toppasokeria. Hienoa sokeria ei silloin ollutkaan.

Kyllä sille Heinosen Paulillekin aina pullo pari jouduttiin antamaan, että saatiin se lahtihommiin. Paulilla oli kovat kiireensä, täytyi makaila hulluna juovuksissa. Hänellä oli luvallinen pistooli, jolla hän sian tappoi (humalassakin).

Sitä [viinaa] keitettiin köökin parassa, ja sen päällä olivat tislusvehkeet, ja jäähdytys juoksevalle kylmällä vedellä.

Minunkin muistissani ovat jotkut pullo, joista tuvassa istuskeleva miesjoukko salaa naukkaili. Muistan ja ihmettelin monesti ja kerroin muillekin (ainakin Jussille) myöskin sen kun köökin vintissä oli iso ”korvee” (oli ilmeisesti käyttöastia).

Sinne ”kokkiin” oli ehdottomasti ”kakaroolta” pääsy kielletty. Kyllä me Jussin kanssa sinne kuitenkin kavuttiin, ja keksittiin pääsy. Heinäladosta navetan päälle. Toinen reitti meillä oli kiivetä tallin oven päälle ja siitä tallin vintissä ja kanalan yli köökin ja saunan ja maitohuoneen päälle. Muistaakseni Markku oli taitava sinne kiipeämään. Kovasti hänkin yritti meidänkin kiipeilyä estellä, kun häntä oli kovasti kehoitettu niin tekemään.

Leena kertoo näin:

Heinosen Paulin kyllä muistan kun hän tosiaan tappoi niitä sikoja.

Suolien peseminen jäi osaksi meille likoille. Niin äitee teki maukasta verimakkaraa ja uunipellillä veripalttua. Lehmän sarvesta tehdyn suppilon läpi täytettiin suolet ja sitten uuniin.

Kyllä on kiva penkoa näitä entisajan elämisiä. Takan hiilloksella tehtiin vatinauriksista hautulaasia, ai että oli hyviä nekin. Sellaisia ne oli silloin ne hyvät nautinnot.

Muistikuvia vanhemmista, erikoisesti Eero-isästä

Nuorimpien sisarusten muistikuva sodan jälkeisestä sairaasta isästään ei ollut pelkästään myönteinen. Isän astma meni sodassa vielä pahemmaksi. **Matti** haluaa kuitenkin muistaa isänsä Eeron sotaa edeltävältä ajalta, kun tämä oli vielä terve.

Näin unta kotiympäristöstä. Itse olin vanha, mutta tapahtumat olivat kotona lapsuudessa. Silloin isä oli kovin utterana, toimelias ja järjesti kaikki asiat kuntoon. Hän oli hieno ja aikaansaava isä.

Muistui erikoisesti kuinka hienon puutarhan hän laittoi. Kynti ja muokkasi hevospelein upeat nurmikot, lehtimajan kalusteineen, teki hienot hiekoitetut käytävät, ja piti ne hyvässä ja hienossa kunnossa. Tienpuolelle hieno iso vadelmatarha. Sitten oli marjapensasrivit.

Seuraavana tuli iso juurikas- ja muu maa, tillit, persiljat, herneet, pavut ja monet muut. Ylisen rajalle tulivat 3 rapaarperipensasta. Sitten puna - mustaviinimarjat ja karviaiset. Omenapuita oli aluksi 4 puuta, mutta paljon niistä paleltui talvella, mutta monet niistä versoi uudelleen juuresta, ja tuottivat runsaita satoja.

Kyllä siinä äidillä perkaamista oli ja riitti, mutta kyllä hänen työnsä lisääntyivät niin valtavasti. Tuppasi kovasti kasvamaan villiheinä, jonka kitkeminen ei ihan helppoa ollutkaan, ja jos sinne jäi pienikin juuren pala, niin nopeasti se kasvoi ja levisi uudelleen. Kyllä siitä tuli runsasta satoa monet vuodet. Piti vaan hoitaa ja kastella huolellisesti.

Kun sitten "kakarot" varttuivat, he komennettiin kasvimaata perkaamaan. No se oli pitkälti kuin tervan juontia. Oli niin paljon muutakin tekemistä, kaverit ja leikit. Armi oli ahkerin kasvimaan hoitaja.

Sitten kun oltiin koulussa, niin Ilmajoki oli hyvä maanviljelyspitäjä. Koulusta opettajat antoivat aina jokaiselle kesätöiksi, että piti hoitaa ja tehdä itselle kasvimaat, ja oppia kasvien kasvatuksesta ja hoidosta se minkä irti sai. Kaikkien tuli vapaaehtoisesti liittyä tai kuulua johonkin kerhoon. Tällaisia olivat esim. neliapila -kerhot ja monet muut nuorisokerhot ja alaosastot, Maanviljelyseurat, joihin isä ja äiti ja kylä, sukulaiset kuuluivat. Olihan se villi ja ihana uni.

Olen jo aiemmin ymmärtänyt että Eero käytti viimeisinä elinvuosinaan verrattain runsaasti alkoholia. Sellaista voi ehkä aavistella – niin sanotusti rivien välistä - myös lisäyksestä jonka **Matti** myöhemmin kirjoitti yllä olevaan tekstiin:

Eihän tämä ollut kuin silmänräpäys elämästä Koskenkorvalla. Kuitenkin oli tarkoitus valottaa elämää ennen sotia ...

Sisaruksilla ja sukulaisilla, jotka eivät ole tajuttavasti eläneet sitä aikaa, kun isä oli vielä terve ja voimissaan. Heillä on kovin nurinkurinen ja pitkälti kielteinen kanta silloisesta elämästä.

Tässä tulee myöskin heille hiukan positiivisempaa tietoa ja suhtautumista.

Ne jotka eivät silloin vielä elämää eläneet saivat elää pelkkien kuulopuheiden perusteella, joihin sitten luotettiin.

Alla on Eeron talviselta vaikuttava sotilaskuva (karvalakki päässä). Vastaava, mutta paljon suurempi riippui Tyynen tuvan seinällä lapsuudessani. Tässä Armin albumista peräisin olevassa kuvassa oli kovin heikko kontrasti ja sitä täytyi käsitellä paljon. Ehkä vanha valokuva oli haalistunut seistytään pitkään näytillä jossakin piirongin päällä Auringon paisteessa?

Seuraavaksi muistelee **Aarno** isäänsä Eeroa:

Itse muistan vain vähän Isä-Eerosta kun olin vielä nuori. Joitain muistan kun mm. isä toi sodasta lomallaan kotiin tosi hienon yhdestä puusta tehdyn isohkon auton. Mutta sain sen vain kun ensin piti ottaa isää kaulasta niinkuin elokuvissa ja sehän oli lähes ylivoimainen ele. Sen verran isä jousti että voitiin mennä halaamaan kulman taakse ettei vain muut nähneet.

Toiseksi kun oli kova ukonilma niin isä vei minua vintille (kokille) katsomaan ettei vain ole syttynyt tulipaloa. No ei ollut, mutta jännitti aivan hirveästi.

Kerran isä otti minut mukaan kun hevosella + reellä menimme Suomelaan talvella. Isä oluelle ja minä jäin odottamaan hevosen luokse ja vilu siinä tuli, mutta ei voinut mennä Suomelan kalja tarjoilutilaan kun se oli lapsilta kielletty ja vähän "syntinen" paikka. No kyllä siitäkin selvittiin.

Muuten isä oli tosi kiva mies, se vain myöhemmin meni pois hyviltä raiteiltaan kun isä sairastui vakavasti astmaan? ja hengen ahdistukseen ja ymmärtääkseni ikään kuin tukehtui yskimisen estäessä hengittämisen.

Näin **Matti**:

Kyllä isä oli sellainen kuin muutkin nuoret elinvoimaiset hienot miehet. Uurasti perheen ja talon eteen innokkaasti ja menestyksellisesti. Kyllä hän oli parhain kaikista isistä.

Sitten kun sodan jälkeen hän kovasti sairastui ja samalla menetti elämän innostuksensa, niin moni nuoremista lapsista eli sitä aikaa. Muistavat ja puhuvat vain siitä isästä mitä kokivat ja kuulivat. Kyllä isälläkin oli omat erittäin hyvät puolensa!

Markuksen jalkavamma elonkorjuussa

Perhettä järkytti aivan nuoren Markun loukkaantuminen viljapellolla. **Matti** kertoo:

Markku oli silloin vielä sylivauva. Me olimme Markun kanssa (luvatta) katsomassa kun isä ja Reino niittivät nevan takana kauraa. Seisoin Markun kanssa ojanpientareella olevassa "fälttöösvaossa", kun niittokone tuli leikatun piennarta. Isä teki lyhteitä luovuttajalla ja Reino ajoi hevosia.

Minä menin toiselle pellolle, ja huutelin Markulle, että tule pois, mutta Markku vain hoki että haluaa syliin. Ota isä syliin. Isä huomasi (työntouhultaan) ihan viime hetkellä sen Markun. Kesti vähän aikaa saada hevoset pysähtymään ja tiedot Reinolle, joka tuskin havaitsi heti tilannetta. Isä huomasi, että se lapsi jäi terään.

No isä kappasi Markun syliinsä ja läksi juoksemaan kotiin Markku sylissä Suolaan laskun kautta. Se jalka ei mennyt ihan irtipoikki kun saivat hevoset pysähtymään. Matkaa kotiin oli toista kilometriä. Kotona he vielä sitoivat sitä jalkaa (verta vuoti valtavasti) ja saivat jotenkin (en muista miten, ei ollut puhelinta) hälytetyksi Rajalan Arvin "pirssin", jolla he (isä) pääsi Seinäjoelle.

Jalasta oli luut katkenneet, takajalassa oli hiukan ehjää. Lääkärit sitoivat jalan osat paikoilleen ja sanoivat, että katsotaan ottaako se kiinni vielä. Katkaistu luu ei pitkään aikaan alkanut kasvaa pituutta niinkuin toinen jalka.

Kyllä siinä aikaa kului varmaan tuntitolkulla ennenkuin hänet saatiin sairaalaan. Hän jäi pitkäksi aikaa kipsattuna sairaalaan. Äiti ja isä "rippasivat" siellä sairaalassa alvariinsa, kunnes monen viikon jälkeen poika saatiin kotihoitoon. Sitten kun hän kykeni, alkoi pitkä kävelemään opettelu.

Oli siellä Jussikin, mutta oli jo siirtynyt toiselle pellolle ajoissa, ja komenteli meitä tulemaan pois terän tieltä, mutta Markku ei vain tullut vaan halusi isän syliin.

Aarno vastaa:

Olihan se Markun tapaus järkyttävä, mutta kuin ihmeen kautta hän sai sen loukkaantuneen jalan toimimaan suht. hyvin ottaen huomioon tilanteen vakavuus.

Kyllä Markku sen jalan kanssa oppi hyvin toimimaan vaikka jalka jäi hieman lyhyemmäksi kuin toinen. Vähän Markku ontui sitä jalkaa, mutta kyllä hän aikuisena teki raskaitakin töitä ja vanttera mies hänestä tuli. Olin hänellä ikään kuin kaveri pitkäksi aikaa.

Matti jatkaa vielä pienen Markuksen kamalasta onnettomuudesta:

Me Jussin kanssa huudettiin kyllä minkä jaksettiin, että Markku on siellä. Niittokone piti niin kovaa ääntä, että he eivät sitä kuulleet. Isä oli keskittynyt työhönsä, mutta huomasi pojan olevan menossa terään, ja yritti kaikkensa saada hevoset pysähtymään, mutta eihän ne heti pysähtyneet, kun siinä oli työ menossa.

Olihan se isä voimissaan, kun jaksoi poika sylissään juosta kotiin sieltä. Oli hän taitava, kun he äidin kanssa kotona yrittivät tyrehdyttää veren vuodon hantuukeista [käsipyyhkeistä] tekemällä jonkin laisen kiristyssiteen.

He pelkäsivät pojan kuolevan, kun se veren hukka oli jo niin suuri. Sen vuoksi lääkäritkin sanoivat ... mutta saivat kuitenkin sen jalan korjatuksi johonkin kuntoon.

Isä istui niittokoneen sivu istuimella ja hoiti sen lyhde luovutustyön. Reino oli vielä hyvin nuori, mutta sai ajaa hevosia, kun siinä tarvittiin joku hevosajuri.

Se Markun onnettomuus tapahtui syyskesällä 1937. Silloin Markku oli kaksi vuotta vanha. Reino ajoi hevosia. Hän oli silloin vasta 9 vuotta vanha, mutta täysin jo aikuisten töissä.

Sitten ne lyhteet piti jonkun sitoakin. He tekivät siten, että ajoivat soiron pellosta ja sitoivat lyhteet, ja sitten niittivät uuden soiron. Kyllä siellä oli joku toinenkin sitomassa (joka sitten alkoi voida pahoin kun näki tapahtuman). Olisiko ollut Kuuselan Selma.

Äiti tuskin ehti ainakaan kovin pitkäksi aikaa ulkotöihin, kun piti keksiä syötävää porukalle. Siinä oli päiväapulaisena niitä kylän akkoja, niitä jotka ehdivät pyydettäessä. Muistan sellaisia kuin Kuuselan Selema, Kujalan Elle ja monet muut. Aviomiheensä olivat yleensä omissa töissään, mutta oli Kujalan Vallekin paljon päivämiehenä meillä ja [Antti] Kalliokoskella.

Tästä näemme kuinka äiti ja isä olivat uutteria, toimeliaita ja kekseliäitä (muuallakin, kuin yhteisessä sängyssä). Kyllä he olivat silloin kovin aikaansaavia, tekeviä ja innokkaita (sanoisin viriiliä). Olivat nuoria, ja elämä edessä. Kyllä isänkin muistan niin aikaansaavana ja touhukkaana.

Tehdasvalmisteinen hella

Nurkkakamarin uusi hella oli iso tapaus perheen elämässä heti sodan jälkeen. Tuvan puolella ei tainnut hellaa lainkaan ollakaan, vaan ruoka keitettiin avotakassa, padassa jonkinlaisen metallisen varren varassa.

Ymmärtääkseni tästä hellasta sittemmin tuli Tyynen tuvan hella, jota käytettiin lämmitykseen ja jolla keitettiin kahvit sekä ruuat. Oli kai siinä uunikin paistamista varten, missäpä muualla Tyyne olisi pullapitkoja paistellut. Vanhasta nurkkakamarista eli Nurkkurista nimittäin tuli sittemmin Tyynen tupa.

Matti kertoo:

Joskus sodan loppupuolella saatiin hellan ostolupa (kyllä siinäkin oli kinuamista). Kansanhuolto sen myönsi. Saatiin ostaa kokonaan tehdasvalmisteinen hella, jossa oli kaksi uunia ja pari keittolevyä.

Sitten isä sai Kaunismäen Vallen muuraamaan muurin ja tornin katolle. Tietenkin täytyi avata lattia perustusten tekoa varten, ja katot tornin [*savupiippu, hormi*] läpivientiä varten. Kovasti siinä touhusivat Erkki ja kai Jussikin.

Aarno kyseli, että mistä saatiin rahat sen hellan ostoon? Nyt muistan: Ne rahat saatiin maksetuksi lapsilisillä. Jotenkin se oli myöskin halvempi maksettaessa lapsilisillä.

Se oli hieno hella. Siinä oli kaksi uunia. Toinen ylempi paistoa varten, ja alempi kuumenapitoa varten. Siinä oli veden kuumennus. Äitee ihastui siihen, kun ei tarvinnut enää kuumentaa erikseen vettä.

Siinä oli kampi, josta sai kääntää arinan ala/yläasentoon riippuen siitä pitikö saada pienempi tuli vaiko kovempi "prieska". Myöhemmin Jussi rakensi sen viereen ison klapitilan, jossa puut saivat kuivahtaa. Ne kun olivat hiukan kosteita ulkoa tuotaessa.

Kyllä äiti siitä tykkäsi. Pitkät ajat hän keitteli siinä kaffeet ja ruoat ja sai vielä kuumen tiskivetenkin kylkiäisenä. Takkaa ja muita muuria vain enää käytettiin lämmitykseen.

Myöhemmin **Matti** vielä palaa vielä hella-aiheeseen uudelleen:

Muistan nyt sen hellan ostovaiheet! Se oli meille ilmainen. Silloin oli sota (juuri kai päättynyt). Kansa oli edelleen kovin auttavainen. Oli menossa myöskin Karjalais-evakkojen sijoitusbuumi. Sitten koko kylä yritti innolla auttaa suurperheitä ja muita vaikeuksissa olevia.

Kansanhuollon edusmiehenä oli Rantaman Mikki (oli Rinta-Rannon kotivävy, mutta se Rinta-Rannon ainoa lapsi - tytär - kuoli, ja Mikki jäi leskeksi ...).

No sitten Mikki kävi usein meillä (samoin Rannon Eero. Oli Mikin apuna ja Kansanhuollon apuri). He katsoivat miten suurelle perheelle saataisiin lisää tilaa ja nurkkakamariin päätettiin tehdä hella. Isä taisi silloin vielä olla sodassa.

Hellalle piti tehdä savun ulosmeno. Tiilet eivät olleet itse leivottuja, vaan tuliko ne nyt tiilitehtaalta. Kansanhuolto maksoi kai tiiletkin ja muuraustyön. Silloin poistettiin se nurkkakamarin ja väliporstuan välinen ponttilauta kaksinkertainen seinä [*Ja silloin väliporstua katosi?*]. Muistaakseni Erkki touhusi kovasti siinä.

Vielä sitä hellajuttua: Rantaman Mikki ja Rannon Eero kuuluivat Kansanhuolto-lautakuntaan. Eero oli asepuvussa. Pääsi pois sodasta, kun joku tarvittiin kotirintamalla. Mikki oli lyönyt kirveellä polveensa ja toinen jalka oli suora. Ei kelvannut armeijaan. (Huhujen mukaan hän löi tahallaan jalkaan, että ei tarvinnut sotaan)

Silloin, kun niitä Karjalan evakkoja tuli runsaasti Ilmajoelle, niitä täytyi saada sijoitetuksi asumaan. Sitä työtä teki Kansanhuolto poliisien kanssa. Niitä oli niin paljon, että niitä oli sijoitettava joka taloon. [*Antti*] Kalliokoskellekin, samoin Raskulaan, niitä sijoitettiin 2 - 3 perhettä. He asuivat niissä pitkään, kunnes saivat järjestymään kodin muualta.

Kansanhuolto, Eero ja Mikki yrittivät sijoittaa niitä meillekin nurkkakamariin, ja väittivät, että lämpöä sinne saataisiin pitämällä ovia auki väliporstuan lävitse. Väliporstua oli kokille auki, ja sen kautta oli mahdotonta lämmittää nurkkakamaria.

Uskon, että Kansanhuolto keksi, että jos sinne muurattaisiin lämmitysuuni, niin saataisiin sinne sijoittaa evakkoja. Uskon, että siksi Kansanhuolto maksoi sen hellan.

En juuri vielä muista, mutta kyllä siellä asuivat (jokin äiti ja tytär, mies oli sodassa) jonkin aikaa, kunnes saivat uuden asunnon Kurikasta.

Eero -isän kuolema ja hautajaiset

Eero sairastui jo talvisodassa astmaan ja kuoli melko nuorena vuonna 1951. Myös Eeron isä Antti kuoli samoihin aikoihin ja heidät haudattiin samaan aikaan.

”Paappa” Antti Kalliokoski kuoli 04.12.1951

”Poika” Eero Kalliokoski kuoli 05.12.1951, eli seuraavana päivänä

Kuvien mukaan isän ja pojan arkut olivat ensin avoimina Antti -paapan talolla. Suljetut arkut kuljetettiin kirkolle haudattaviksi kahdella hevosella ja kahdella reellä. Osa hautajaisväestä kulki hevoskyydillä ja osa ehkä meni kirkolle jalan. Kuvien ottajasta ei ole varmuutta, mutta 17-vuotias Matti-poikakin se olisi saattanut olla. **Matti** kommentoi tuon aikaisesta valokuvauksesta:

Ei nyt tule mieleen kuka kuvat otti. Taisi olla Eino- setä. Kuitenkin kun ne joutuivat meille, niin joku meistä, tai miksi ei minäkin olisin voinut ne napata. Olihan minulla hieno musta laatikkokamera ja olin käynyt jo kuvien kehitysoydessäkin. Eihän niistä mitään selvää saa, eikä niitä juurikaan voinut suurentaa kun se kameran resoluutio oli niin alkeellisen heikko.

... Isän hautajaistilaisuudessa (muistaakseni) oli minulla uusi musta laatikkokamera, jolla kuvia räpsin aina kun joku malttoi olla sen ajan liikkumatta. Annoin sen (kai) sitten Armille kun hänen täytyi siellä Kauhajoen Kansanopistolla johonkin esitelmään ottaa kuvia ja osata kuvata. Silloin minulla oli hankittuna toinen kamera (tietenkin se tuntui paljon paremmalta).

Tyyne ja Eero Kalliokosken lasten muistelmia ja tarinoita

Kartanon eli ulkorakennuksen tulipalo

Tilan ulkorakennus paloi ilmeisesti talvella 1953/1954, jolloin kertojan äiti Armi oli alaluokkien opettajana Kauhajoen Kosken koululla. Tapauksesta uutisoitiin jopa radiossa. **Matti** kertoo:

Se alkoi "köökin" [*karjakeittiö*] savupiipusta. Savupiippu oli tehty sementtitiilistä (nykyisin pitää olla punatiiltä tai muuta). Se oli aika vanha ja rapautunut. Siellä "kokilla" oli piippuun rapautunut aukko, ja kun äitee kuumensi köökin padan vettä polttaen risuja, niin se kokilla sytytti siellä olleet pahnat tuleen. Äitee huomasi, että tuli oli jo leimuamassa heinäladon katossa. Hän kävi huutamassa tuvassa olevalle Markukselle, että kartano palaa. Muita ei ollut kotona.

Äitee ja Markku tyhjensivät navetan eläimistä. Tallista he (kai Jussi ja Markku) yrittivät saada hevosia ulos (tallin yläkerta oli täysin tulella). Toinen hevonen saatiin pois, mutta Vilpan kanssa oli vaikeuksia. Vaikeata saada sitä palon lävitse ulos. Nisulan Olavi ampui sen pihassa.

[*Vilppa -niminen hevonen vahingoittui tulipalossa, niin että se lopetettiin*]

Kyllä siinä paloi kaikki hienotkin kalusteet, kuten kirkkokärret ja kirkkoreki ja paljon muuta. No sitten Jussi, Markku ja Aarno rakensivat samaan paikkaan entistä upeamman ja nykyaikaisemman punatiilinavetan. Itse olin asumassa Tampereella.

Helmi kertoo myös tulipalosta (vaikkakin väitti ensin vuodeksi 1957):

Tulipalosta kerrottiin [*kello*] 19 uutisis radios. Tyyne Kalliokosken perikunnan navetta-palosta, se oli iso asia.

Tyyne oli ihmetelly mikä kohajaa ja aukaasnu heinälaron oven navetasta, kauhistunu, kun kartano palaa. Oli kai shokissa, kun oli tullu köökin ovelle pihalle ja huutanu oikoosta huutoa, aaaaaa. Aune oli meillä tuvas silloin ja ihmetelly, mikä mumman nyt tuli.

Lehmät vietihin Uuteen Laitilaan navettahan, siat mahtu Hannukselahan. Kanat Eine [*Juhon vaimo*] keksi että kokille kamarihin. En muista mihin hevoonen.

Oli yksi lammas silloin, sitä ei keriitty pelastaa, se palo ja paistui karsinaansa lihoineen villoineen.

Helmi palaa vielä myöhemmin kartanon tulipalon muistoihin:

Oli tammikuu lauantai 9. päivä, pakkasta ja lunta. Juha oli mettäs ja oli tulos kotiin Karjalan kujaa pitkin, ja näki että kartano palaa. Hän tuli niin kovaa ku hevonen jakso juosta. Olisko Markus ollu Hannukselas töis siihen aikaan. Hän oli siä paljon ku Iisakki oli jossain pohjoises.

Lehmiä irroittivat ainakin Markus ja äiti Tyyne, en tiä muista. Äitee näitä kertoi jälkeinpäin. Lehmät oli vauhkoina vetäneet parresta itteään pois päin, kai ne vaistosi vaaran. Aune [*Reinon vaimo*] oli meillä silloin.

Eine oivalsi, että kanat vierähän yläkamarihin, yhtää kanaa ei jääny tuleen, vain lammas paloo. Kai se Hannukselasta soitettin palokunta paikalle, ei meillä ollu silloin puhelinta.

Kun tuln koulusta, vesiletkut palokunnalla oli mitä oli. Rikkinäisistä letkuista vuoti vettä koko ajan. En ole kuullu mistä vettä palokunta oli ottanu, jos heillä oli tullessa kun tulivat Koskenkorvan keskuksesta.

Kuulin miesten, kyläläisten puhuvan, että vakuutukset on pieniä, ettei se korvaa tätä menetystä.

Suoman kans oli tulipalosta puhe, hän oli ihmetelly ku Markus ei tullu heille kun oli lauantai. Suoma oli soittanu puhelinkeskukseen ja [*kertoi*] kuulleen että on tulipalo.

Suoma oli pyhänä pyöräilly sisarensa Ainon ja tämän miehen kans meille. Hannukselas käytihin saunas ja Elle pyysi tuomahan puita saunan lämmitykseen, koska saunoimme siellä.

Matti arveli että palokunta olisi - ainakin myöhemmässä vaiheessa - ottanut vettä läheisestä joesta tulipalon sammutukseen, mutta tästä ei kai ole varmempaa tietoa tai muistikuvaa?

Tämän tulipalon muisti muuten hyvin myös Kauhajoen Kosken koulun opettaja-pariskunnan poika, joka äskettäin soitti minulle Tampereen seudulta. Hän oli silloin tapauksen sattuessa ollut äitini – silloiselta nimeltään Armi Kalliokoski – luokalla alakoulussa siellä Kauhajoen Kosken kylässä.

Tarinoita sisarusten myöhemmiltä vuosilta

Tässä on tekstejä, jotka eivät liity pelkästään sisarusten lapsuuteen tai ovat kokonaisuuksia, joita ei voi jakaa osiin. Nykyisin Kurikassa asuva **Auli** kertoo annoksen omia elämäkertatietojaan:

Minun varhaislapsuuteni ajoittuu II maailmansodan aikaan. Talvisota alkoi 1939, sitten välirauha ja sitten jatkosota. Synnyin 26.08.1940. Isä oli sodassa. Vanhimmat veljet olivat tietysti apuna niin kuin osasivat. Armi on minua vauvana hoitanut.

Silloin oli tapana, että kutsuttiin taitava kutoja kutomaan kangaspuissa kankaita, joista saatiin tehdä vaatteita. Meillä oli kangaspuut tuvassa. Lieneekö enne, että elämästäni tulisi työ tekstiilien parissa. Kun kutojatäti kutoi, minä olen istunut kangaspuitten alla (noin 1 - 2 vuotiaana) ja kutoja samalla "ammatti" pikkulasta. [*"Ammaaminen" tai "ammaana oleminen" tarkoitti pikkulapsen hoitamista*] Äiti oli tietenkin ulkona töissä.

Ensimmäinen työpaikkani oli kangaskaupassa Seinäjoella. Olin tietenkin nuori harjoittelija-flikka, myyjäharjoittelija.

Tampereelle muutettuani 1959 Matti ja Helena olivat menneet naimisiin ja asuin heidän luonaan aluksi. Hankin työpaikan (myyjän työtä) ja asunnon. Tampereella olen sittemmin asunut yli 50 vuotta.

Siinä on ajanjakso myöskin Helsingissä ammattikoulussa pukuompelulinjalla. Koulu oli Mannerheimintiellä, oli lyhyt matka kävellä, asuin taas Matin ja Helenan luona Helsingissä. Sukulaiset ovat auttaneet. Opiskelemaan lähtö olisi ollut liian kallista jossain muualla. Työtä vain piti löytää.

Ammattikoulusta päästyäni palasin Tampereelle ja sain työpaikan tunnetun Sara Hildénin Muotitalo Hildénissä, ompelijana. Sitten Keskolainen Otrassa perusti tekstiili-osaston (vaikka se oli rautakauppa) ja aloitin siellä 1966.

Sittemmin olen työskennellyt Keskolaisessa Otrassa eri tehtävissä ja siirtynyt vanhana työntekijänä Tampereen Citymarketin tekstiili-osaston tulosvastuulliseksi osastopäälliköksi. Citymarket avattiin 1980. Lopetin siellä 1986.

Sitten on opiskelujakso ; taideaineitten opiskelua 2 vuotta. Oman firman perustin sitten 1988. 1980-luvun laman jälkimaininkien aiheuttamana lopetin toiminimen 1992. Jospa olisin saanut ohjausta ammatinvalintaan ja opiskeluihin nuorena, olisin suuntautunut luovuutta vaativiin ammatteihin ja päteäkseni jossakin alueella, mihin erikoistuisin. Ohjausta eikä varallisuutta ollut. Henkisiä edellytyksiä kyllä.

...Aulin elämäkerta jatkuu ...

Näin jälkepäin voin todeta, että mulle mieluisin ammatti olisi ollut teatteripuvustaja, tai lavastaja. Sehän olisi vaatinut yliopisto-opiskelua historiassa ja kielissä ainakin, ehkä taideteollisessa korkeakoulussa. Se ei ollut mahdollista.

Kun olin firmani lopettanut, aloitin opiskelut Tampereen aikuislukiossa ja pääsin ylioppilaaksi 2009. Se oli ollut pitkällinen haave ja Toive. Samanaikaisesti olin hyvin sairas. Olin kärsinyt masennuksesta vuosikaudet, vaikka en ymmärtänyt sitä itse noteerata vakavaksi.

Kun olin lukiossa viimeistä vuotta, masennus paheni ja opinto-ohjaajan toimesta pääsin psykiatrin vastaanotolle nopeasti. Tavallisesti jonot sinne olivat kuukausien mittaiset. Mulla oli tuuria ja sain hyvän hoidon ja tervehdyin masennuksesta.

Kuulin myöhemmin Aulilta, että hän joskus kesällä teini-ikäisenä (ilmeisesti 1950-luvun puolivälissä) myös piikoi vanhimman veljensä Reinon ja tämän vaimon Aunen talossa, melko lähellä kotitaloa.

Aarno kertoo seuraavassa oman ammatillisen uransa urkenemisestä:

... menin Koskenkorvan kansakouluun, koulumatka n. 2 km kumpaankin suuntaan. Koulu sujui suhtkoht ja koulun jälkeen piti fundeerata mitä sitä tekisi isona. No siitähän ei ollut harmaata aavistusta ja koulu oli loppumassa.

Matti meni Ilmajoen Keskikouluun ja minäkin ajattelin sitä, mutta tuntui kaukaiselta. Matin rohkaisemana ja Juhon kannustamana oppikoulu alkoi tuntua realistiselta. Juhalla oli selvästikin "oma lehmä" ojassa, ettei siihen kototaloon voinut monta poikaa majoittautua. Ja se oli totuus.

Niinpä menin KIIKAN Einon puheille hakemaan mahdollista suositusta oppikouluun ja pääsin. Koulu käytiin ylioppilaaksi ja Tyynekin oli mukana ylioppilasjuhlassa. Taas oli jatkon valinnan paikka. Yliopisto tuntui taas kovin etäiseltä, mutta sitten hain ja pääsin Helsingin Yliopistoon Matemaattis-luonnontieteelliseen tiedekuntaan opiskelemaan matematiikkaa ja reaaliaineita. Suoritin muutaman loppututkinnon.

Sitten sattumalta tapasin luokkakaverin Ilmajoelta ja hän kertoi ja ehdotti Oulun uutta yliopistoa jossa hän oli 1 v. jo opiskellut. Niinpä hain Ouluun ja siellä oli teknilliseen tiedekuntaan pääsemiseksi 2 - 3 v:n karsintajakso. Läpäisin sen ja valmistuin 6:n muun pojan kanssa Diplomi-Insinööriksi. Sitten pääsin työelämään ja se on toinen tarina.

Rankkia!

Sanotaan: ”*haisee kuin rankkitynnyri!*”, mutta ei se muistaakseni erikoisen pahalta haissut nuoren pojan nenään.

Minun lapsuudessani 1960-luvulla Jussi haki *Massey Ferguson 135* -traktorin ja kääryjen päällä kulkevan puisen säiliön kanssa rankkia Koskenkorvan maankuululta Alkon viinatehtaalta, kai lähinnä sikojen rehuksi. Ilmajokihan on varsin kuuluisa sika-pitäjä!

Rankki oli käytettyä viljalientä, viinan tislauksen alun perin vähäarvoista sivutuotetta, jota aluksi jaettiin maksutta halukkaille.

Tämä tarina ei liity suoraan sisarusten lapsuuteen, onpahan muuten vain mielenkiintoista. **Matti** muisti rankista painavaa kerrottavaa:

Tuo rankkitouhu jäi mieleeni. Ensin se alkoi hyvin pienestä, ja sitä käytti vain jotkut talot ja se oli ilmaista, mutta kun huomattiin, että sillä voitiin korvata osan eläimille annettavasta viljasta. Viinatehdas pääsi eroon rankista, josta muutoin oli kovasti harmia tuotannossa.

No sen haku lisääntyi ja suureni, niin että kaikki halusivat hakea rankkia. Silloin Alko huomasi bisnesraon, ja laittoi rankille pienen hinnan, jota se sitten nosteli halujensa mukaan.

Rankin haku ei siihen hyytynyt, vaan lisääntyi koko ajan, ja tehtaan edessä alkoi olla pitkät ja pitenevät rankin hakujonot.

Sitten sitä rankkia ei enää riittänytään kaikille, jolloin sitä alettiin jakaa vain parina päivänä viikossa. Jonossa olevat ensimmäiset saivat rankkia, ja loput palasivat tyhjän pöntön kanssa kotiin. Jos aikoi saada rankkia, oli viisainta mennä jo illalla jonottamaan, että sai edes jotain.

Sitten se alettiin kuivaamaan jauhoksi, ja myytiin nyt ilman vettä. Tietenkin hinta nousi niin, että vedestäkin saatiin täysi hinta.

Sitten Alko alkoi itse valmistaa siitä eläinten kuivarehua. Yritinkin siihen suunnittelemaan sitä rehun valmistamista. En kuitenkaan onnistunut, kun olivat jo valinneet minua paremmat suunnittelijat.

Armin asuinolot Kauhajoen Kosken koululla

Kertojan on pakko kertoa, miten karuissa oloissa Armin alakoulun opettajan ura käynnistyi Kauhajoen Kosken koululla noin vuonna 1953/1954. Tähän tarpeeseen minut herätti kyseisen entisen kansakoulun opettajapariskunnan poika, joka äskettäin soitti Tampereen seudulta. Armi oli ollut hänen opettajansa alaluokilla, joten hän tunsi asian hyvin.

Hän kyseli erikoisesti Armin reumatismista, nivelreumasta ja käsien huonosta kunnosta, josta en muistanut aiemmin kuulleenikaan. Selvästikin Armilla oli ollut Kosken koululla jotakin ongelmia käsiensä kanssa.

Muistin että Armin oli jo melko pian aloittamisensa jälkeen lähdettävä pois sieltä Kosken koululta, koska se oli muuttumassa 3-opettajaisesta 2-opettajaiseksi, ilmeisesti kylän vähentyneen oppilasmäärän takia. Siellä asuvan opettajapariskunnan asema oli ilmeisen vahva.

Opettajien pojalta sain tietää että Armin jälkeen siellä vielä opetti alaluokkia joku ylioppilas yhden lukuvuoden, joten Armin ei olisi ollut pakko lähteä pois. Myöhemmin Armi jatkoi opettajan uraansa Jalasjärven Alavallin kylän koululla, toimien opettajana kaikkiaan lähes 40 vuotta.

Oli kai siellä aiemminkin ollut alaluokkien opettaja, mutta tämä ei ehkä ollut asunut koululla. Niinpä alakoulun opettajan asunnolle ei ehkä ollut ilmennyt suurta tarvetta. Armin sisar **Helmi** tietää ja muistaa asiasta tarkemmin:

Mulla on tietoa Armin reumaoireista tuolloin, 1954 tienoilla. Siä Kauhajoella koululla oli tehty opettajalle huone koulun yläkertaan, ilman fyllejä seiniin. Armi kertoi et siä oli niin kylmä pakkasella. Oli vain hella lämmityksenä.

Armi tuli kotia kesälomalla, oli käynyt lääkärin ja itki sitä että hänestä tuloo ku Kalliokosken muori, reumatisminen koppura. Äiti Tyynellä oli tietoa kurikkalaasesta Juvosen Ainista joka tekee luontaisia vesi- ja höyryhoitoja parantaakseen reumaa, en muista oliko mukana joitain lääketippoja veteen.

Lääkärillä oli siihen aikaan hoitona kuumia jyväpusseja nivelille. Ammi sanoi että ne ei auta mitää. Hannukselasta Laimilta lainattiin peltinen amme, jossa Aini hoiteli Armia muutamia kertoja sinä kesänä. Mumma Tyyne keitteli ruokaa hoitajalle. Parannusta tuli niveliin, ihanaa.

Allerginen Armi oli lampaanvillalle ja villasukille joita ei voinu pitää kun ne pisteli.

Kertojan jälkisanaksi

Kun kyseessä on Ilmajoen Koskenkorvalta peräisin oleva sisarusparvi, ei voi ohittaa käsitteitä *Jaakko Ilkka*, Nuijasota ja Santavuoren taistelu. Myös talonpoikaiskapinaksi sitä on nimitetty. Santavuoren taistelun muistomerkki itse asiassa sijaitsee lähellä Tyyne ja Eero Kalliokosken kotitaloa.

Siellä ovat paikalliset kapinalliset talonpojat - kauan sitten - ottaneet verisesti yhteen kotimaisen (ns. Ruotsi-Suomen) sotaväen kanssa. Kuumimmat tunteet ovat virallisesti jo viilentyneet, mutta kertoja muistaa miten Jussi kertoi vanhaa tarinaa peltojen ojista, jotka olivat verestä punaiset. Mielestäni tuo muinainen Nuijasota edelleen on tärkeä osa etelä-pohjalaista identiteettiä.

Historioitsijat kyseenalaistavat, josko se suurin taistelu todella tapahtui nimenomaan Santavuorella. Tiedetään että talonpojat ja heitä vainoavat huovit kohtasivat toisensa joen rannalla tai ehkä joen jäällä. Voi ihmetellä miten talonpojat olisivat sieltä talvisissa olosuhteissa, paksussa lumihangessa, hevosilla ratsastavien ja paremmin aseistettujen huovien heitä jo ahdistaa, onnistuneet pakenemaan Santavuorelle saakka, jonne sentään oli matkaa.

Santaa eli hiekkaa oli vielä silloin runsaasti myös siellä joen rannalla, joten ehkä taistelun nimi juontaa joen rannan hiekasta, jota sittemmin kaivettiin ja ajettiin paljon sieltä pois tienteen?

Tämän kertojan provokaation johdosta reagoi **Matti**:

Tietojeni mukaan se oli niin kuin sanoit, mutta heidän luurankojaan on löydetty Kapalan kankaalta (Nuijamiesten muistomerkki "patsas" on siinä). Luita on tullut esiin valtavasti hiekkaa kaivettaessa sieltä hiekkamontuista. Se on ollut laaja hiekkainen harju.

En vain nyt muista kuka ne sinne hautasi? Kaipa ne olivat vainajien omaiset sodan jälkeen?

Sellaisia monttuja olivat Ylipiirron, Koivuluoman, Kalliokosken, Alapiirron, Samppa-Piirron, Lipastin, Rintapiirto, Yrjö- Ranto, "Junan-Monttu" ja monet muut kuopat. Suurimmat näistä olivat: Junan-Monttu, Alapiirto, Rintapiirto, Samppapiirto, Yrjö-Ranto ja kai siihen kuului muitakin!

Koskenkorvalla on siis taisteltu lujasti kautta aikain. Elämä on usein kovaa, mutta minkäs tuolle tekee.

Taistelua ja vastoinkäymisiä elämä paljolti on kaikkialla muuallakin ollut – ja tulee varmaan aina olemaan - mutta toki joukossa aina myös on mukavia ilon ja onnen hetkiä.

Helmi perheen nuorimmaisiin kuuluvana tyttärenä muistelee äitiään Tyneä ja vanhempien sisarusten vierailuja (arvatenkin 1950-luvun puolivälin vaiheilta) kototalossa:

Äiti oli koko elämänsä aikana kovin terve ja jaksoi tehdä sitä raskasta maatalon emännän työtä. Hän oli kovin uskonnollinen koko elämänsä ajan, eikä hän muuten olisi jaksanutkaan, hän sai siitä voimaa jokapäiväiseen arkeen.

Hän opetti meille iltarukoukset ja lauloi paljon Siionin kanteleen ja virsikirjan lauluja. Hän oli silti iloinen ja nauravainen, ei synkkämielinen. Hän siunasi vuorollaan meitä jokaista, kun lähdimme maailmalle, Jumalan haltuun ja suojeluun.

Muistan kun Eila tuli Erkin kans ensikertaa meille. Veikko Armin kans, ja Eine Juhan kans. Ja Suoma Markun kans ensikertaa. Sitä oli mukava seurata siinä tuvas penkillä istuen pikku likkana. Tälläisiä muisteluita...

Edellisestä jutusta kotia muistellessa, että kun kerroin veljesten tuoneen morsiamiaan kotiin näytille, jäi vahingos pois, kun Matti toi Helenan meille kylään. He olivat tamperelaisia, ja vähän kauempaa. Ja Helena ihan Virroilta asti. Mukava oli tutustua Helenaan. Ne oli mukavia vierailuja tutustua uusiin ihmisiin. Helenan ja Matin luona sitten kyläiltiin Tampereella, Välimaankadulla.

Jotta toiste lissää, sano akka ku lapsia piiskas, on täällä Vammalas sanonta.

Niin. Tähän lie kertojankin sopivaa lopettaa tämä paatinen taakka, hurja tekstin-käsittelyllinen urakka. Leenan toivomuksesta liitän loppuun vielä Tyynelle rakkaan laulun sanoja:

***Oi muistatko vielä sen virren, jota lapsena laulettiin,
kun yö liki ikkunan liikkui,
se virsi se viihdytti niin.
Se antoi rintahan rauhan, se uskoa unehen toi.
Jos muistat vielä sen virren, niin laula, laula se oi.***

Tyyne ja Eero Kalliokosken lasten muistelmia ja tarinoita

Tyyne ja Eero Kalliokosken kaikki kymmenen lasta, viimeistä kertaa yhdessä samassa kuvassa, noin vuonna 2000?
Istumassa on vanhin veljes Reino, jo huono-jalkaisena. Seisomassa vasemmalta oikealle: Juho, Armi, Markus, Auli, Aarno, Helmi, Matti, Leena ja Erkki.